

Útočná taktika Kurdské strany pracujících v Turecku v letech 2004–2011

TOMÁŠ KAVÁLEK

The Offensive Tactics of the Kurdistan Workers' Party in Turkey in 2004–2011

Abstract: A major representative of Kurdish nationalism in Turkey, the Kurdistan Workers' Party (PKK) renewed its violent activities while ending a ceasefire that lasted for almost five years in 2004. The nature of its armed struggle is in many aspects different from that of the period of 1984–1999. The issue of the Kurdish question in Turkey has been once again becoming increasingly dynamic in the last years, and the violent manifestations connected with this issue have been increasing as well. The presented case study deals with the offensive tactics of the PKK during its armed struggle in Turkey in the period from 2004 to 2011. The activities of the PKK are framed in the concept of insurgency. The analysis is focused on a description and interpretation of the nature of the PKK's offensive operations. On the basis of the analysis of the operational level of the PKK's activities, the pursued insurgent tactics are identified. The PKK pursues and combines four kinds of typical insurgency tactics – provocation, intimidation, protraction, and exhaustion, with the first two being the most important. In the background of the PKK's campaign, we can observe that the PKK plans and times its operations very carefully. At the same time the PKK focuses on getting and maintaining popular support for itself.

Keywords: insurgency, Kurdistan Workers' Party, Kurds, PKK, tactics, Turkey.

Násilné projevy kurdského nacionalismu nabraly v zemi v posledních letech opět na dynamičnosti. Klíčovým nestátním ozbrojeným aktérem ovlivňujícím problematiku kurdské otázky v Turecku je Kurdská strana pracujících (*Partiya Karkerên Kurdistan* – PKK). V roce 1999, po zadržení vůdce PKK Abdullaha Öcalana, organizace ukončila svoji násilnou činnost trvajících od roku 1984.

V červnu 2004 PKK zrušila jednostranné příměří a obnovila své operace. Někteří analytici připisují opětovné rozhoření násilné činnosti snaze PKK přežít a udržet si pozici hlavního reprezentanta tureckých Kurdů (Metelits 2010; Özcan 2006). Například Tezcür (2010) hovoří o neúspěšné transformaci PKK v systémového aktéra a poklesu její autority a oblíbenosti s tím spojeném. To vyústilo v existenční obavy o PKK jako organizaci, jejíž legitimita stojí primárně na obraně proti útlaku a na boji proti tureckým silám; přirozenou reakcí je pak pokus vývoj pro PKK nepříznivý zvrátit. Aliza Marcus (2007) považuje za příčinu i neschopnost Ankarý adekvátně vyhovět politickým požadavkům Kurdů. Turecký stát volí v posledních letech do jisté míry smířlivější politiku vůči kurdské menšině – Erdoğanova iniciativa takzvaného *demokratického otevírání* (srovnej ICG 2011). Nicméně tyto snahy zůstaly na půli cesty a neuspokojily požadavky Kurdů a ostatně ani na straně turecké veřejnosti se iniciativa neseťkala s nadšením (Sommer – Liaras 2010). Od počátku roku 2013 probíhá takzvaný imralský mírový proces, který prozatím (červen 2013) vyústil v příměří a také stahování operativců PKK z tureckého území (Kaválek 2013a, b).

PKK obnovila v roce 2004 svou násilnou činnost, ale její podoba a struktura operací se v mnohém jeví odlišně od předchozího období (Criss 1995; srovnej Akkaya – Jongerden 2011). Předložená případová studie si klade za cíl prozkoumat taktiku ozbrojeného zápasu PKK v letech 2004 až 2011. Ačkoliv sám fenomén PKK a její činnosti není mimo zájem odborné veřejnosti (například Marcus 2007; Akkaya – Jongerden 2011; reporty *International Crisis Group* – ICG 2011, 2012), konkrétně výzkum podoby ozbrojeného zápasu a útočné taktiky PKK od roku 2004 se omezuje spíše na menší analýzy či komentáře sledující krátké časové období (například texty vydávané v periodických *Terrorism Focus* a *Terrorism Monitor* vydávané *Jamestown Foundation* (například Milan 2012; Zenn 2011 aj.). Naší ambicí je tuto mezeru zaplnit komplexním výzkumem postihujícím celou etapu 2004–2011.

CÍLE PRÁCE A METODOLOGIE

Hlavním cílem práce je odhalit taktiku PKK při jejím ozbrojeném zápasu v Turecku v časovém rozmezí od června 2004 do konce roku 2011. Výzkumná otázka zní: *Jakou útočnou taktiku používá PKK při svém ozbrojeném zápasu v Turecku v letech 2004 až 2011?*

Designem práce je případová studie. Základní soubor dat tvoří databáze teroristických útoků Univerzity v Marylandu *Global Terrorism Database* (GTD 2012). Další data jsou sebrána naší vlastní analýzou novinových článků. Během analýzy budeme mít na zřeteli rozdělení povstání na východní a západní kampaň a na dvě fáze (předělem je přeshraniční operace turecké armády do severního Iráku v únoru 2008 – více viz část Dynamika operací 2004–2011).

Nejprve nastíníme průběh povstání se zaměřením na události, které měly vliv na dynamiku útočných operací. Podle četnosti výskytu hodnot proměnných stanovíme nejčastější typy útoků, cílů, zbraní apod. a popíšeme je. Zjištěný *modus operandi* pak budeme interpretovat, diskutovat o příčinách jeho podoby a zároveň probírat jeho změny v čase s ohledem na rozdělení na dvě fáze a západní a východní kampaň. Předchozí úsilí vyústí v identifikaci taktik prosazovaných PKK.

Data a proměnné

Analýza je provedena primárně na základě souboru dat o útocích z online databáze GTD. Ta představuje jednu z nejobsáhlejších databází svého druhu, navíc s propracovanou metodologií a stanovenými hodnotami proměnných, které sleduje (GTD Codebook 2012).

Pro zařazení do databáze musí incident naplňovat v každém případě tato tři kritéria (Tamtéž: 6). Za prvé „*incident musí být intencionalní*“, musí to být výsledek vědomé kalkulace na straně pachatele. Za druhé „*musí zahrnovat nějakou úroveň násilí nebo hrozbu násilí*“ (jak proti lidem, tak majetku). Za třetí „*pachatel incidentu musí být substanciální akter*“. GTD dále stanovuje další tři kritéria, z nichž alespoň dvě musejí být naplněna.

Kritérium 1: „*Akt musí směřovat k dosažení politické, ekonomické, náboženské či sociální změny.*“

Kritérium 2: „*Musí tu být důkaz, že záměrem je donucení, zastrašení či sdělení nějaké jiné zprávy širšímu publiku (či publikům), než jsou bezprostřední oběti.*“

Kritérium 3: „*Akce musí být mimo kontext regulérních válečných aktivit*“ (Tamtéž).

Tady se dostáváme na „tenký led“, protože u řady operací PKK, například klasických ozbrojených útoků na předsunuté příhraniční základny, je sporné naplnění zejména kritéria 3, ale i 2. Patří tedy typické guerillové operace proti vojenským cílům do databáze, nebo ne? V souvislosti s dotazem týkajícím se těchto nejasností v oddíle „Často kladené otázky“, zda databáze obsahuje i (akty) „povstání“ (zde rozuměj útoky na kombatanty), odpovídá: „*Zatímco terorismus jako taktika je užívána v průběhu množství povstaleckých kampaní, GTD by neměla být vnímána jako zevrubná databáze povstaleckých útoků*“ (GTD 2012). Pro tyto nejasnosti jsme se rozhodli výstupy z databáze kontrolovat, případně upravit a zároveň doplnit o incidenty zjištěné analýzou novinových článků převážně

z tureckých novin *Today's Zaman* a *Hürriyet Daily News* (k důvodům výběru a možným zkrácením plynoucím z jejich užívání viz podkapitolu Limity a nedostatky výzkumu).

Novinové články týkající se incidentů byly vyhodnoceny s respektem k metodologickému manuálu *GTD Codebook*. Oboje užívané noviny jsou dostupné online a mají volně přístupný archiv novinových článků, v němž lze snadno najít veškeré články obsahující zmínky o PKK. Dále byly z těchto článků vybrány ty, jejichž titulky naznačovaly, že je v nich obsažena informace o nějakém incidentu. Ty byly následně přečteny a byly z nich získány hodnoty proměnných (dle metodologie databáze GTD) o jednotlivých incidentech.

V rámci každého incidentu pracujeme s proměnnými a jejich hodnotami, jak jsou stanoveny v metodologickém manuálu *GTD Codebook*. Klíčové proměnné pro naši analýzu jsou *Datum*, *Provincie*, *Typ operace*, *Zbraň*, *Podtyp zbraně*, *Cíl*, *Specifikace cíle*, *Počet raněných / Počet mrtvých / Počet obětí celkem*. V metodologii GTD jsme provedli pouze dílčí změny. Dále jsme zavedli proměnnou *Kampaň*. V případě povstání lze rozlišovat dvě základní kampaň. Východní kampaň, někdy nazývaná „rurální“ (IHS Jane's World Insurgency and Terrorism 2010), je označením pro útoky na východě země v kurdských oblastech jak na venkově, tak ve městech. Západní kampaň (dle IHS Jane's World Insurgency and Terrorism 2010 „urbánní“) odkazuje na útoky provedené na západě země. Geografické hranice mezi východní a západní kampaní jsou narýsovány dle významného podílu kurdského obyvatelstva v provinciích (hranice dle Sinmazdemir 2011: 37; viz mapu č. 1 v příloze).

Typ operací

Rozlišujeme čtyři základní typy operací, a sice *bombový útok/explozi*, *ozbrojený útok*, *atentát* a *únos*. Jejich vymezení jsme převzali z metodologického manuálu GTD (GTD Codebook 2012). *Bombový útok/exploze* je takový, kde „*jsou primární efekty způsobeny nestabilním materiálem, jenž prošel rychlou dekompozicí a vyvolal tlakovou vlnu, která způsobila fyzické poškození okolního prostředí*“ (Tamtéž: 19). Spadají sem i útoky za pomoci RPG a granáty.

Ozbrojeným útokem je čin, „*jehož primárním cílem je způsobit fyzickou újmu osob či je přímo zabít za užití palných či zápalných zbraní*“ (Tamtéž). Zápalnými zbraněmi jsou například Molotovovy koktejly a další zbraně, které způsobují požár.

Atentátem rozumíme „*čin, jehož primárním cílem je zabít jednoho nebo více specifických jedinců*“ (Tamtéž). Přitom musí jít o nějak význačnou osobu, která se stává terčem kvůli sobě samé, kvůli pozici, konkrétním činům atp. Například střelba na policistu během hlídky nebude klasifikována jako atentát, ale jako ozbrojený útok. Nicméně pokud se bude jednat o význačného policejního důstojníka, například velitele několika okrsků, půjde o atentát. Atentát může být proveden jak za pomoci výbušnin, tak střílných zbraní.

Hlavním cílem *únosu* je pak převzít kontrolu nad rukojmími zkvůli dosažení nějakého cíle, například získání výkupného, politických ústupků, publicity apod. (GTD Codebook 2012).

Cíl útoku

Celkem se v analýze objevuje dvanáct druhů cílů (viz grafy č. 7 a 8), které jsou opět vymezeny podle kritérií popsanych v GTD Codebook (2012: 26–30). Navíc jsme rozlišovali u *vojenských cílů cíle paramilitární*. Jde o milice placené státem, rekrutované nejčastěji přímo z kurdského obyvatelstva na jihovýchodě země. Tyto *Dočasné a dobrovolné vesnické domobraný (Geçici ve Gönüllü Köy Korucuları)* jsou vnímány PKK jako zrádci a stávají se cílem útoků. Dále jsme v rámci vojenských cílů rozlišovali paramilitární *žandarmu* („četnictvo“), která ač spadá organizačně pod Turecké ozbrojené síly, plní v oblastech mimo jurisdikci policie její úkoly (většinou jde o venkovské oblasti). Žandarma také plní úkoly spojené s bojem proti terorismu, protipovstaleckým bojem atp.

Limity a nedostatky výzkumu

Výzkum fenoménu povstání v sobě nese mnohá úskalí, především riziko zkreslení. Používáme renomovanou databázi GTD, která však čerpá primárně z novinových článků. Novinové články nemusejí zcela odrážet skutečnost; noviny mají mnohdy jisté „politické zabarvení“. O to více se musíme snažit triangulovat sběr dat z více zdrojů (Hendl 2005). Z tureckých zdrojů používáme primárně anglicky psané konzervativní a spíše středopravé noviny *Today's Zaman*, které mají blíže k vládní Straně spravedlnosti a rozvoje (AKP). V pomyslném „druhém táboře“, středolevém a sekulárním, čerpáme z *Hürriyet Daily News*. Tyto noviny patří do vlivné mediální skupiny Doğan Medya Grubu, jež mimo jiné ovládá i noviny *Radikal* a televizní kanál *CNNTürk*. Tyto noviny lze považovat za kritičtější vůči vládnímu režimu než *Today's Zaman*. *Zaman* a *Hürriyet* byly vybrány také proto, že jsou snadno přístupné až do roku 2004 na internetu a zároveň reprezentují anglické mutace dvou klíčových tureckých novin ze dvou „politických táborů“. V několika případech čerpáme i z novin zahraniční provenience. Vzhledem k tomu, že o jednotlivých incidentech povětšinou sbíráme základní údaje, jako například počet obětí, místo, cíl atp., existuje zde menší riziko, že se projeví normativnost či „politické zabarvení“ jednotlivých zdrojů a s tím spojená odlišná interpretace.

Nicméně určitěmu riziku zkreslení se ani při používání více zdrojů nevyhneme; řada článků jsou kratší zprávy a jsou založeny převážně na tiskových prohlášeních z armádních, případně policejních zdrojů a ty je prakticky nemožné ověřovat. Dalším problémem je fakt, že řada incidentů mohla zůstat skrytá, neproběhla médií ani oficiálními kanály apod. Na druhé straně máme výhodu, že nezkoumáme například úspěšnost protipovstaleckých operací, protože tam má armáda pravidelně tendenci svoji úspěšnost naddimenzovat. Z tohoto důvodu je třeba kriticky posuzovat i údaje o operacích například přímo z webových stránek PKK.

TAKTIKA OPERACÍ

Pro označení dění v Turecku používáme souhrnný angloamerický termín *insurgency*. V českém prostředí považujeme společně s Radějem (2010) za nejvhodnější překlad pojmu *insurgency* „povstání“. Podle Davida Kilcullena je povstání „*lidové hnutí, které se snaží změnit status quo prostřednictvím subverze, politické činnosti, povstání, ozbrojeného konfliktu a terorismu*“ (Kilcullen 2005: 603). Kilcullenova definice dobře poukazuje na širokou škálu činností, které lze pod pojem *insurgency* zařadit – nenásilné strategie (politická činnost a subverze) a násilné strategie (ozbrojený konflikt, terorismus).

Taktikou rozumíme „*volbu dílčích prostorově a časově omezených postupů, které jsou implikovány a determinovány obecnými principy a cíli ve shodě se strategiemi*“ (Zeman et al. 2002: 81). Podle Davida Kilcullena (2009: 30–32) užívají veškerá povstalecká hnutí následující čtyři základní taktiky (obdobné rozdělení najdeme i u Merariho 1993):

1) *Provokace* – cílem je donutit státní složky reagovat přehnaně a získat tak větší oblibu u obyvatelstva, nebo podpořit rozpory mezi skupinami a těžit ze vzniklé nestabilní situace.

Řada *bombových a ozbrojených útoků* především ve městech může vyvolat nepřiměřené represivní reakce, zatýkácké akce, pronásledování atp., což se nesetkává s pozitivním přijetím u obyvatelstva a nahrává tak povstalcům. Povstalecká skupina může rovněž operace kumulovat a spouštět „*ofenzivy*“, které opět vyvolají protiopatření, ale zároveň mohou i více znepřátelit navzájem skupinu obyvatelstva podporující stát a propovstaleckou veřejnost (což je o to častější v povstáních s etnickým podtextem jako v případě PKK). Rozsáhlé operace jako útoky na příhraniční *outposts* mohou vyvolat i represivní reakci s mezinárodním dopadem – například přeshraniční bombardování severoiráckého území, kde má PKK své útočiště.

2) *Zastrašení* – tato taktika má odradit populaci od spolupráce s vládou. Terčem zastrasování je nejen místní obyvatelstvo, ale například i vládní zaměstnanci, policisté apod.

Typickou operací související s taktikou zastrašení jsou *únosy* různých skupin obyvatelstva spolupracujících s vládou (například dělníků pracujících na vládních projektech), popřípadě přímo veřejných činitelů, policistů, provládních milic, učitelů apod. Úkolem je odradit populaci od spolupráce s vládou, vyvolat atmosféru strachu a v případě únosů příslušníků bezpečnostních složek také snížit jejich morálku. *Atentáty* rovněž spadají do zastrašovací taktiky. Prominentní postavy, které mohou ze své pozice nějak uškodit povstalcům, jsou tak odrazovány například od kritické rétoriky vůči nim či od tvrdšího postupu. *Bombové útoky* zejména s teroristickým podtextem provedené „mimo bojiště“, tedy například v západních městech Turecka, vzbuzují u populace strach. Navozují dojem, že se povstání může zdát vzdáleným jevem, může zasáhnout kdykoliv a kdekoliv.

3) *Prodlužování* – účelem je zachovat sílu povstání, které obvykle stojí proti přesile, to znamená vyhýbat se přímému střetu, ustupovat, používat taktiky „udeř a uteč“.

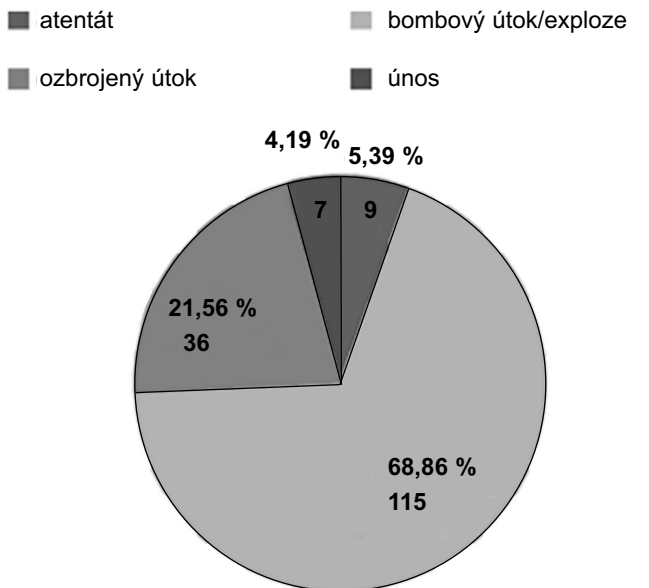
Povstalci velice často nedisponují prostředky k přímé konfrontaci s protivníkem, a volí proto operace typu „udeř a uteč“, různé přepady, užívají na dálku odpalovaná výbušná zařízení atp. Během *ozbrojených útoků* se povstalci vyhýbají přímým střetům, pečlivě vytipují cíl a zasáhnou ho na zranitelném místě, spokojí se s krátkou přestřelkou.

4) *Vyčerpání* – jde o odčerpávání síly a prostředků vládních sil, například pomocí útoků na kritickou infrastrukturu, spadá sem i psychologické vyčerpání nepřítele atd.

Typickou operací jsou *bombové útoky* napadající specifické cíle – například produktovody, dopravní infrastrukturu atp. Tyto operace působí přímou ekonomickou škodu, ale také nutí investovat do dalších preventivních opatření. *Bombové a ozbrojené útoky* prováděné mimo typický operační prostor také nutí státní moc rozprostrít vlastní síly, což stojí nemalé prostředky. Z hlediska psychologického způsobují vyčerpání rozličné operace bez přímého střetu – ozbrojené síly mohou být čím dál frustranější z toho, že čelí „beztvarému nepříteli“.

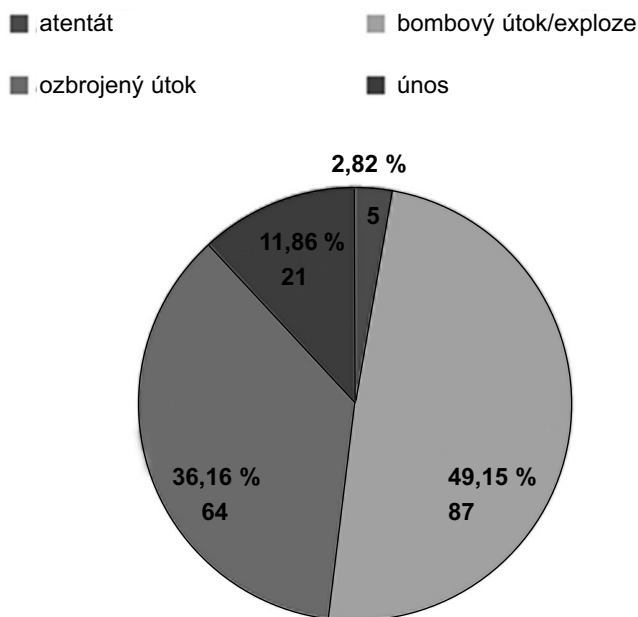
Mareš (2005: 42) hovoří ještě o *vigilantismu* a *ozbrojené propagandě* (i když podle něj jde spíše o taktiky terorismu, objevujeme je i v rámci povstaleckého boje). V případě

Graf č. 1
Typ operace 6/2004–2/2008

Zdroj: Autor.

Graf č. 2
Typ operace 3/2008–12/2011

Zdroj: Autor.

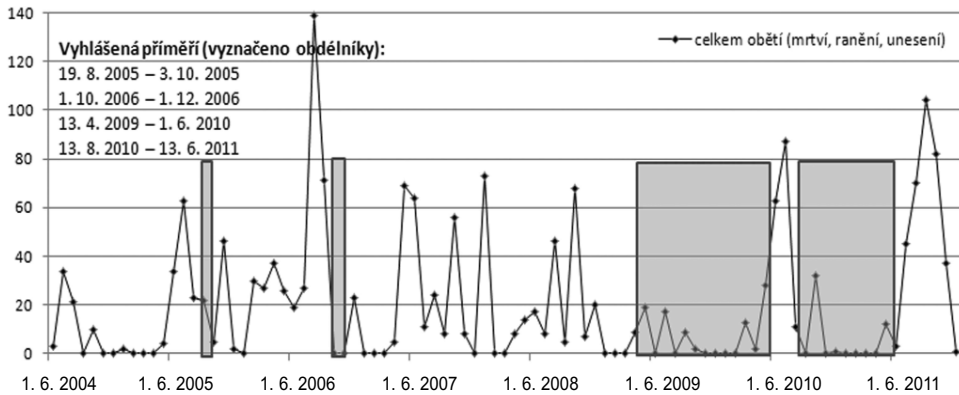
vigilantismu se jedná obvykle o snahu nastolit v očích veřejnosti pořádek, který povstalcům získá podporu, přičemž se také snaží poukázat na neschopnost státu zajistit bezpečnost, vynucování práva apod. *Ozbrojená propaganda* neboli „propaganda činem“ počítá s tím, že násilné činy pomohou přilákat více stoupenců, a podpoří tak vznik skutečně masového hnutí. Do taktiky ozbrojené propagandy spadá obecně publicita činností povstalecké skupiny, glorifikace padlých bojovníků apod.

DYNAMIKA OPERACÍ 2004–2011¹

Intenzita a dynamika operací PKK² ve sledovaném období výrazně kolísá (viz grafy č. 3 a 4). Proměny intenzity útočných operací jsou způsobeny zejména dvěma vlivy. Za prvé v zimním období zpravidla od konce listopadu do března aktivita PKK ustává téměř úplně (vyjma některých ojedinělých operací ve městech). Povstalci pravidelně „zazimují“ v táborech vysoko v horských oblastech v příhraničních regionech Turecka nebo v severním Iráku, v táborech na dnes již legendární „povstalecké“ hoře Kandíl (viz Brandon 2006a, b). Turecká strana má sice také obtížnější podmínky, nicméně se s nimi mnohem lépe vyrovnává díky své technické převaze. Právě období „hibernace“ PKK se stává časem rozsáhlých pátracích protipovstaleckých operací.

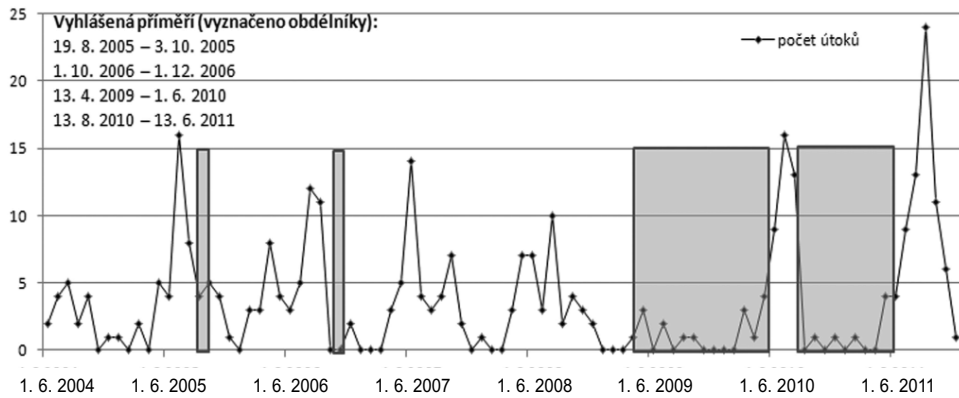
Druhým vlivem jsou jednostranná příměří, která vyhlásila PKK a jež se ve sledovaném období objevují mnohem častěji než v letech 1984–1999. Celkem jsme zaznamenali čtyři vyhlášená příměří (PKK 2010a; PKK 2011; FNA 2010; Hürriyet 2006a): 19. 8. 2005 až 3. 10. 2005; 1. 10. 2006 až 1. 12. 2006; 13. 4. 2009 až 1. 6. 2010 a 13. 8. 2010 až 13. 6. 2011. PKK během příměří rezignuje na aktivní ofenzivní operace a pouze se omezuje na „aktivní obranu“, přičemž nechává svým provinčním velitelům iniciativu podniknout i ofenzivní akce v odpovědi na útok tureckých ozbrojených sil (viz HPG 2009). Dle vymezení PKK „aktivní obrana dovoluje útočit PKK na tureckou armádu jenom v odvetě za předchozí útoky vojáků, nebo když se turecká armáda připravuje k úderu na pozice PKK“ (Zenn 2011).

Graf č. 3
Dynamika operací PKK 6/2004–12/2011: počet obětí

Zdroj: Autor.

Graf č. 4
Dynamika operací PKK 6/2004–12/2011: počet útoků

Zdroj: Autor.

Pokud provedeme korelační analýzu mezi dny v měsíci, kdy nebylo vyhlášeno příměří, a mezi počtem útoků v příslušném měsíci, získáme *Pearsonův koeficient* 0,414, což značí střední závislost (Hendl 2005: 240–266). Do korelační analýzy jsme nezahrnuli zimní měsíce (prosinec, leden, únor), kdy aktivita PKK takřka ustává bez ohledu na vyhlášené příměří. Lze z toho tedy usuzovat, že během vyhlášených příměří je intenzita operací skutečně nižší v porovnání s ostatními měsíci. Mohli bychom namítnout, že hodnota koeficientu 0,414 neznáčí příliš silnou korelaci, ale musíme vzít potaz, že některé operace během příměří byly provedeny v rámci „doktríny aktivní obrany“.

Podle našeho názoru to mimo jiné poukazuje na stálou relativní pevnost hierarchie PKK a respekt k rozkazům centrálních rozhodovacích orgánů. To i přesto, že podle Akkayi a Jongerdena (2011: 156) proběhla určitá transformace rigidní marxistické strany na „komplexní systém stran a institucí“. Role vůdcovství a primát PKK jsou zachovány i přes určité organizační změny. Kult osobnosti Abdullaha Ócalana stále přetrvává a jeho slovo je i navzdory jeho dlouholetému uvěznění „zákonem“ (Akkaya – Jongerden 2011). Jakkoliv

je osobnost „vůdce PKK v zastoupení“ Murata Karayilana silná, Öcalan zůstává stále klíčovou postavou a jeho přání a rozhodnutí jsou víceméně respektována.

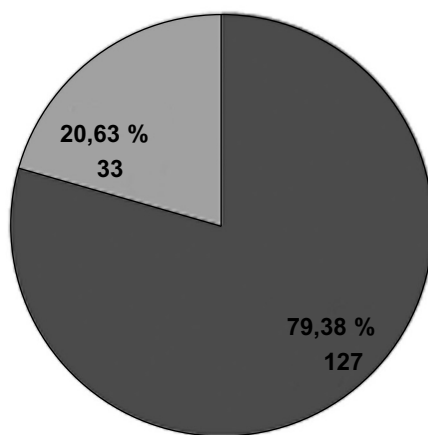
Otázkou zůstává, proč PKK tak často vyhláší příměří, když mimo ně je schopna provádět hlavně v letní sezoně intenzivní kampaně? PKK tak může reagovat na požadavky cílové populace. V letních sezonách 2007–2008 je počet útoků i obětí relativně vysoký a právě na začátku roku 2009 Erdoğan vyhláší takzvané *demokratické otevírání* – snahu vyřešit kurdskou otázku demokratickými způsoby, nabízí amnestii pro část bojovníků PKK atp. Iniciativa se u kurdské veřejnosti, včetně podporovatelů PKK, setkala s příznivým přijetím. Na PKK byl vyvíjen tlak „lidu“, ale za ukončení násilí se postavila i kurdská Strana míru a demokracie (*Bariş ve Demokrasi Partisi* – BDP). V roce 2010 už PKK ztrácí trpělivost s nedostatečným posunem „demokratizačního procesu“ a obnovuje na dva a půl měsíce útočnou činnost (1. 6. 2010 – 13. 8. 2010). Po propuknutí velkého odporu k obnovení násilí mezi kurdskou veřejností je ale opět vyhlášeno jednostranné příměří, a to až do 13. 6. 2011. Při prozkoumání oněch mezer mezi příměřími objevíme vždy nebývalou intenzitu útočných operací.

Zkoumané období jsme rozdělili na dvě fáze. První fázi datujeme od června 2004 do konce února 2008. V prosinci 2007 zahájilo turecké letectvo rozsáhlé bombardování povstaleckých cílů v severním Iráku a poté pozemní přeshraniční operace s názvem Güneş (Slunce) do severního Iráku 21.–29. 2. 2008 s nasazením až patnácti tisíc vojáků (McGregor 2008; srovnej Hürriyet 2008a). Podle McGregora (2008) měla operace „zajisté devastující účinek na vedení PKK a její infrastrukturu“. Tuto operaci můžeme považovat za určitý předěl. Byla to první pozemní operace takového rozsahu, zasadila PKK tvrdou ránu (alespoň podle prohlášení turecké strany) a očekávalo se, že PKK bude v letní sezoně 2008 ochromena (Jenkins 2008a). Opak se ale ukazuje jako pravda – minimálně co se týče počtu operací a obětí, došlo pouze k mírnému poklesu v porovnání s minulými roky.

Druhou fázi jsme vymezili od března 2008 do konce roku 2011. Počet útočných operací PKK mimo období klidu zbraní výrazně stoupá, a to zejména v roce 2010 a 2011. Naše analýza sice sahá jenom do konce roku 2011, ale při pravidelném monitorování

Graf č. 5
Kampaň 6/2004–2/2008

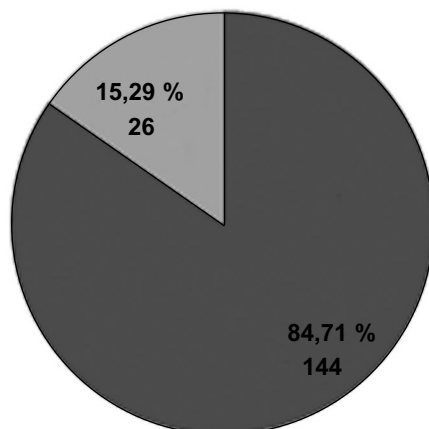
■ východní ■ západní

Zdroj: Autor.

Graf č. 6
Kampaň 3/2008–12/2011

■ východní ■ západní

Zdroj: Autor.

tureckého denního tisku v roce 2012 je patrné, že tento trend pokračuje. Nicméně pozorujeme určité posuny zejména v používaných zbraních a cílech, částečně i v operačním prostoru (například více incidentů ve městech). S ohledem na rozdělení na východní a západní kampaň vidíme dokonce nižší intenzitu západní kampaně (15 % útoků oproti téměř 21 % incidentů v první sledované fázi). Z hlediska zeměpisného nemůžeme mluvit o výrazných změnách v rozložení operací mezi provincie. Jedinou výjimkou je určité šíření operačního prostoru do západnějších provincií sousedících s kurdskými oblastmi (Hatay, Mersin, Osmaniye) v druhé fázi. Na druhé straně klesá počet útoků v západních městech jako Istanbul, Izmir apod. Rovněž pozorujeme, že ve druhé fázi proběhlo 27 % útoků v provincii Hakkâri (oproti 17 % v první fázi). Právě tudy proudí do země členové PKK z Iráku, může to tedy naznačovat jejich pronikání na turecké území, ale také intenzivnější operace proti ozbrojeným silám.

BOMBOVÉ ÚTOKY

Nejčastějším typem incidentu je bombový útok, který se objevuje celkem u 202 útočných operací, a tedy téměř u 59 % z celkového počtu. V rámci západní kampaně jsou různé druhy bomb a výbušnin používány většinou k provádění teroristických útoků. Na východě je situace odlišná – PKK užívá výbušnin až na určité výjimky při útocích proti policejním či vojenským cílům, popřípadě při útocích na železnici či energetickou infrastrukturu. Typickou „značkou“ činnosti PKK je časté používání improvizovaných výbušných zařízení (IED – *Improvised Explosive Device*). Ačkoliv databáze ani novinové články mnohdy nerozlišují podtypy výbušnin, můžeme vysledovat nový trend častého používání IED odpalovaných na dálku (RD IED – *Remotely Detonated IED*). Dle Nihata Özcan (2008a) PKK od roku 2004 používá daleko komplikovanějších a sofistikovanějších IED, předně kvůli zásobování s Iráku. Někteří autoři hovoří o převzetí této podoby operací jako důsledku „napodobování“ iráckého povstání (Kaya 2009). Klíčovou novinkou, s níž se Turecké ozbrojené síly (*Türk Silahlı Kuvvetleri* – TSK) skutečně silně potýkaly a musely na ni reagovat zaváděním rušiček (Özcan 2008a), byl právě příliv RD IED.

Útoky na silnicích

Bombové útoky na pozemních komunikacích jsou právem i v mnohých novinových článcích označovány za pomyslný symbol obnoveného ozbrojeného zápasu PKK. Vozidla (jednotlivá či celé konvoje) jsou cílena v obou fázích povstání v několika desítkách případů. Tyto operace jsou prováděny výhradně v rámci východní kampaně, v typicky „horkých“ kurdských provinciích. Jde zejména o příhraniční provincie Hakkâri, Şirnak (méně pak Mardin, Siirt a Van), popřípadě o kurdské centrum Diyarbakir a vedlejší Tunceli či Bingöl.

Útoky jsou v drtivé většině případů namířeny proti vojenským hlídkám, konvojmům nebo policejním vozům. V několika případech se stalo obětí civilní vozidlo, nicméně to se nejede jako záměr. PKK si zřejmě udržuje dobrý přehled o pohybu vojenských a policejních hlídek a konvojmů ve výše zmíněných provinciích, protože svoje útoky dokáže umně načasovat. Dokazuje to i příběh zajatého tureckého vojáka, který podal svědectví o tom, že byl týdný držen v podstatě na dohled od Diyarbakiru. Ačkoliv se povstalci nikdy nezdržovali dlouho na jednom místě, měli síť úkrytů a provizorních stanovišť (viz Today's Zaman 2011a). PKK má dobře zmapovány klíčové zásobovací trasy a je schopna odhadovat pohyb cílů – tj. spíše větších kolon se zásobami a dalším vojenským materiálem a vozidel, které přímo přepravují vojáky do akce.

PKK užívá dva způsoby umístění náloží – podminování silnice, nebo umístění nálože vedle silnice. Celá řada pozemních komunikací v rizikových hraničních provinciích s převahou kurdského obyvatelstva je ve velice špatném stavu a takové komunikace (a to i ty z vojenského hlediska důležité jako cesty k outpostům, základnám) mnohdy nemají asfaltovou povrchovou úpravu. V takovém případě je relativně jednoduché podminovat cestu i klasickými minami. V případě asfaltových komunikací je podminování problematičtější a PKK musí přistupovat u hlavních tahů k užívání náloží vedle silnic.

Z perspektivy rozdělení období do dvou fází lze vysledovat proměnu struktury používání min a RD IED. Zatímco v době 2004–2008 bylo RD IED použito takřka v 50 % operací, v období 2008–2011 už zaznamenáváme pokles na 30 %. Podle našeho názoru lze souhlasit s Özcanem (2008a), že turecké bezpečnostní síly po určitém „překvapení“ z nového operačního nástroje PKK začaly reagovat. Jednotky byly například vybaveny moderní technikou včetně rušiček, které zabraňují odpálení RD IED. Dle některých zdrojů právě PKK často používala k odpálení běžné vysílačky (Today's Zaman 2007b).

Bombové útoky na silnicích sice turecké straně působí značné materiální a lidské ztráty, ovšem podle našeho názoru je primárním účelem nepřítel unavit a vyprovokovat. Turecké bezpečnostní síly se proti podobným operacím velice těžko brání, „odvetné akce“ pročesávání okolí zřídka kdy přinesou úspěch. Navíc bombové útoky na silnicích jsou z hlediska počtu zabitých a raněných vojáků dlouhodobě nejúspěšnější (nepočítáme-li některé útoky na příhraniční vojenské outposty) a vyvolávají vlny nevole u turecké veřejnosti.

Bombové útoky na pěší hlídky

PKK relativně často cílí pěší vojenské hlídky, a to v obou fázích – v první v 11 případech, ve druhé ve 12 případech. Používány jsou jak klasické pěchotní miny, tak RD IED odpálené při průchodu patroly. V případě RD IED není s přisuzováním incidentů PKK problém, ale v případě pěchotních min je třeba přistupovat k vyhodnocování jednotlivých incidentů kriticky. Až do roku 1998 turecká armáda relativně hojně používala protipěchotní miny (Landmine & Cluster Munition Monitor 2012). TSK zaminovala hraniční provincii Hakkâri (tedy hranici s Irákem), ale zejména hranici se Sýrií. Podle odhadů je na tureckých hranicích položen bezmála jeden milion pěchotních min (Today's Zaman 2007a). O zaminování oblastí se v posledních deseti letech pravidelně diskutuje, vždy když miny zraní civilisty, což se stává poměrně často (Landmine & Cluster Munition Monitor 2012). Turecko přestalo pokládat pěchotní miny až na sklonku devadesátých let, poté také v roce 2003 přistoupila k Ottawské smlouvě (Dohoda o zákazu protipěchotních

min z roku 1999). Parlamentem byla smlouva ratifikována v roce 2004, ale Turecko přesto podle některých zdrojů nevyvíjí příliš horlivé snahy o odminování (Landmine & Cluster Munition Monitor 2012). Turecká strana může svádet ztráty na životech na „miny položené PKK“, což už se prokázalo (viz například Today's Zaman 2011b). V případě příhraničních provincií tedy nelze automaticky podle médií spoléhat na prohlášení, že pěchotní mina byla položena PKK. Je třeba se podívat, ve kterém okrese dotčených hraničních provincií k incidentu došlo a jaké byly okolnosti. Na druhé straně miny PKK používá hojně i ve vnitrozemských provinciích (Bingöl, Bitlis, Elâzığ).

Operativci PKK se sice obvykle drží „vyjetých kolejí“, co se týče *modu operandi*, ale můžeme narazit i na příklady nových postupů. V prosinci 2011 v provincii Hakkâri povstalci naložili na mulu RD IED a poslali ji proti hlídce vojáků. Mula vypadala jako zatlouané zvíře s nákladem. Útok ale nebyl úspěšný, vojáci „podezřelou mulu“ zastřelili (Youtube 2011). Úspěšnější už byla akce, která poukazuje na dobrý přehled PKK o operačním prostředí. V prosinci 2006 PKK vysledovala přistávací místo pro vrtulník v rurální oblasti, kde armáda vysazovala jednotky do operací. Povstalci tam nastražili RD IED a podařilo se jim odpálit je tak, aby zničili armádní přepravní vrtulník a zranili řadu vojáků (Hürriyet 2006c).

Bombové útoky na pěší hlídky se objevují i v dobách vyhlášených jednostranných příměří, kdy PKK deklaruje pozastavení ofenzivních operací a pouze se „aktivně brání“ v bezprostředních odvetných útocích, jak organizace sama často deklaruje (například HPG 2010).

Útoky na produktovody

Dalším častým cílem bombových útoků jsou produktovody, jak plynovody, tak ropovody. Útoky na energetickou infrastrukturu se ve sledovaném období objevují celkem v 16 případech. Pro PKK představují produktovody významný strategický cíl. Cílem se stávají celkem čtyři skupiny produktovodů – ropovody Baku–Tbilisi–Ceyhan (BTC) a Kirkúk–Ceyhan a plynovod Írán–Ceyhan. Poslední skupinou jsou útoky na místní produktovody (rozuměj neurčené pro mezinárodní tranzit) – ropovod Batman–Dörtyol. Kritické ropovody vedou typickými operačními oblastmi PKK v provinciích, kde vykazuje dlouhodobě vysokou úroveň aktivity (Mardin, Ağrı, Erzincan a Batman). Nejčastějším cílem je ropovod Kirkúk–Ceyhan (6 útoků), plynovod Írán–Ceyhan (6 útoků) a turecký ropovod Batman–Dörtyol (3 útoky), ropovod BTC (1 útok). Většina útoků se odehrála v rozmezí let 2004–2006 (9 incidentů), ve druhé sledované fázi se tento druh incidentů objevuje jen v roce 2008 a 2010 (7 útoků).

Turecko je tranzitní zemí a vedou přes ni plynovody i ropovody. Už teď Turecko představuje významnou tranzitní zemi. S výhledem na realizaci projektu Nabucco, vytvářející alternativní cestu zemního plynu do Evropy, se role Turecka v energetické bezpečnosti ještě zvýší (Alsancak 2010). Kromě toho rozvíjející se turecká ekonomika je větším a větším spotřebitelem plynu i ropy (EIA 2011). Jak ale podotýká Alsancak: „*Tvořit hlavní energetický koridor znamená, že infrastruktura, kterou hostí, musí být zabezpečena, aby mohla poskytovat trvalý a spolehlivý tranzit*“ (2010).

Dopad útoků na produktovody je značný, i když jejich počet se nemusí zdát vysoký. Míra spolehlivosti tranzitní země je podle Stevensse (2009) určena šesti faktory, z nichž je klíčový faktor bezpečnosti. V květnu 2008 se při útoku na ropovod BTC dokonce podařilo přerušit dodávky na celých čtrnáct dní.³ Kromě poškozování „pověsti“ Turecka jako tranzitní země podobné incidenty odrazují potřebné zahraniční investory. Ekonomická zátěž je rovněž nezanedbatelná, Turecko se musí snažit produktovody chránit v rizikových provinciích. Uslu (2008b) také trefně poukazuje na fakt, že útoky na ropovod Kirkúk–Ceyhan vytváří PKK tlak na Írák a Kurdskou regionální vládu. Pokud totiž turečtí představitelé přesvědčí Kurdskou regionální vládu o izolaci PKK, mohou povstalci významně poškodit írácké ekonomické zájmy. Podle Uslua (2008b) tak PKK může postupovat i v souladu s ruskými zájmy útokem na plynovody.

Útoky na železnici

V rámci východní kampaně PKK používá RD IED, min a jiných blíže nespecifikovaných výbušnin k útokům na železnici a vlaky (celkem 20 incidentů). Podstatná většina operací byla provedena v první fázi, do února 2008, v druhé fázi se stala železnice cílem pouze v pěti případech. Výbuchy jsou obvykle načasovány na průjezd vlaku. Zde je namístě podotknout, že železniční doprava je tureckými občany oproti autobusové dopravě využívána minimálně a PKK v drtivé většině případů cílila na vlaky nákladní, často s vojenským materiálem. V roce 2006 se dokonce podařilo PKK učinit železnice a silnice natolik nebezpečnými, že armáda musela své jednotky zásobovat letadly (Özcan 2008a). Özcan naráží na období větší intenzity útoků na železnici, doprovázené navíc kampaní bombových útoků na východních silnicích. Nicméně podle našeho názoru význam a dopad těchto útoků na železnici Özcan spíše přeceňuje. Také vzhledem k tomu, že útoků skutečně nebylo zaznamenáno tolik. Jejich cílem je ve většině případů trasa železnice Malatya–Tatvan končící u jezera Van, která je logickou zásobovací tepnou pro turecké síly dislokované v příhraničních oblastech. Jde zejména o provincie Elâziğ, Muş, Bingöl a Van.

Útoky na železnici mají předně za úkol vytvořit nejistotu v zásobování a přinutit stát, aby byl připraven na alternativní formu dopravy zásob, která může být komplikovanější a dražší (vzduchem) či ještě rizikovější (silniční přeprava). Psychologický účinek na stát a veřejnost příliš znatelný není, důkazem toho je i „suché“, nevýrazné zpravodajství týkající se těchto incidentů v porovnání s jinými operacemi PKK (Hürriyet 2008b, c; srovnej Hürriyet 2006b).

Bombové útoky ve městech

V rámci východní kampaně se užívají IED při útocích ve větších městech, provinčních centrech. Pozorujeme, že i v rámci východně kampaně se vyděluje „podkampan“, která se soustředí na působení v urbánních celcích v jihovýchodním Turecku (typicky Diyarbakir).

Bombové útoky v rámci západní kampaně

Bombové útoky ve městech se objevují ve východní i západní kampani. Dominují v rámci západní kampaně, kterou reprezentují zejména incidenty v Istanbulu. Bombové útoky v rámci západní kampaně jsou častější v průběhu první fáze, kdy je sledujeme ve více než dvaceti případech. Naproti tomu v druhé fázi už je najdeme pouze v šesti případech. Nejčastějším dějištěm útoků je Istanbul, největší město, symbol Turecka a rovněž turistická destinace. V Istanbulu PKK (respektive i její afilace TAK)⁴ útočí jednak na policejní, vojenské a vládní cíle a jednak na cíle čistě civilní, popřípadě přímo na turisty. Cílem jsou i veřejná místa, zastávky, obchodní centra, přičemž typicky je výbušné zařízení umístěno do odpadkového koše. Mimo Istanbul se v několika případech setkáváme s bombovými útoky v Ankaře. Nicméně podle našeho názoru jsou vzhledem k svému dopadu klíčové útoky na turistická centra na západním a jižním pobřeží Turecka. Jde o města Izmir, Antalya a Marmaris (ale v jednom případě byly cílem i hotely v Istanbulu ve čtvrti Sultanahmet, kde je většina nejnavštěvovanějších památek). Tyto incidenty jsou spíše v gesci urbánního křídla PKK, tedy Sokolů za svobodný Kurdistan (TAK). Jak píše TAK: „*Varujeme cizince a zahraniční turisty, aby nejezdili do turistických oblastí Turecka. Nejsme odpovědní za to, kdo zemře při akcích, které budou podniknuty v těchto místech*“ (TAK 2009). V první fázi bylo zaznamenáno i několik incidentů se zahraničními oběťmi.

V ojedinělých případech se setkáváme i s útoky na průmyslové objekty, ale ty se nejvíce jako upřednostňovaný cíl v rámci západní kampaně. Hlavním úkolem západní kampaně je totiž zastrašit nejen turecké obyvatelstvo, ale i cizince, vyvolat pocit nebezpečí a bezmoci. Cíle v rámci západní kampaně jsou také pečlivě vybírány pro svou symboliku a PKK se nezděráhá útočit na civilní obyvatelstvo. Z hlediska fází se útoky objevují primárně do

února 2008. Zůstává otázkou, proč od nich bylo upuštěno, protože operace byly úspěšné, s širokým dopadem a rovněž vyvolávaly represálie ze strany tureckého státního aparátu, které dále „vábily“ další podporovatele. Podle našeho názoru už fakt, že PKK se obvykle k útokům nehlásila (zvláště když byli jejich cílem civilisté či turistická letoviska) a přenechala odpovědnost urbánní větvi TAK, ukazuje obezřetnost k podobným násilným akcím (například PKK 2010b). Tyto operace sice mají značný účinek, jsou široce medializovány, zasahují nepříteli „v týlu“, ale poškozují „pověst“ PKK. Sám Karayilan prosazuje jako prioritu necílit na civilisty: „*Během každého typu akce, včetně těch ve městech, bude naším základním principem nepůsobit újmu civilistům*“ (Hürriyet 2010b). Důvodem pro sníženou aktivitu PKK v západních centrech také mohou být zásahy tureckých bezpečnostních složek, které postupně zaznamenávaly značné úspěchy při rozbíjení sítí PKK na západě (například Hürriyet 2007; Today's Zaman 2010).

Bombové útoky v rámci východní kampaně

V rámci východní kampaně se prosté bombové útoky na civilní cíle či veřejná prostranství příliš často neobjevují. Pokud zaznamenáme bombové útoky, jejichž obětí se stanou i civilisté, většinou jsou prokazatelně hlavním cílem například policisté, popřípadě pobočky politických stran, zejména vládní AKP. PKK si dává záležet, aby proti sobě nepoštvala kurdské veřejné mínění. Existují ale i výjimky – asi nejznámějším „nesebevražedným“ bombovým útokem je odpálení VBIED v Diyarbakiru v lednu 2008. Při incidentu pět lidí zemřelo a přes sto jich bylo zraněno (cílem sice byli primárně vojáci, ale bomba vybuchla v rušné čtvrti vedle školy a dvě děti usmrtila). Útok vyvolal vlnu nevole a byl připsán PKK (BBC 2008). Nicméně PKK dbající své image se k útoku nevyjádřila. Míra sofistikovanosti operace odpovídá kapacitám PKK a lze si těžko představit jinou skupinu schopnou podobnou operaci provést, rozhodně ne v prostředí „monopolu“ PKK v Diyarbakiru. Navíc byla operace provedena krátce po zahájení vzdušného bombardování pozic PKK v Iráku.

Sebevražedné bombové útoky

V první fázi se setkáváme se sebevražednými útoky v sedmi případech, ve druhé jsou zaznamenány pouze dva. Kayaová (2009) poukazuje na to, že sebevražedné incidenty se sice objevovaly i v měsících po zadržení Öcalana v roce 1999 jako forma protestu, ale ten pak sám apeloval na jejich ukončení. Kayaová (Tamtéž) sleduje posun v přístupu k sebevražedným útokům ve dvou rovinách. V první rovině vidí jejich úspěšnost co do počtu obětí i způsob jejich provedení a konstatuje, že oproti dřívějším sebevražedným útokům PKK se vyznačují velkým počtem obětí (až desítkami). To přičítá napodobování iráckého povstání. Klíčovější proměnou je snaha publikovat jména útočnicků, zveřejňovat jejich životní příběhy a zdůrazňovat „mučednictví“. Nicméně odkazy, s nimiž Kayaová (Tamtéž) i jiní analytici pracovali, už neexistují. Diskurs sanktifikace sebevražedných atentávníků ze stránek PKK i HPG úplně zmizel.

Sebevražedný útok je obvykle proveden pomocí nálože klasicky připevněné na tělo útočníka. Téměř výhradně tyto útoky cílí na civilisty, rušná místa, obchodní zóny a v omezené míře pak na vládu. Sebevražedné útoky se odehrávají v rámci východní i západní kampaně (Istanbul, Ankara, dokonce i černomořská provincie Ordu; viz BBC 2006).

V případě sebevražedných útoků se PKK pohybuje takřkajíc „na tenkém ledě“. Na jedné straně jsou účinné, vyvolají silné emoce, umožní zveřejnit „příběh mučedníka“ a k tomu poukázat na jeho odhodlání položit život za věc PKK. Zároveň slouží jako propaganda pro stávající a nové členy. Na straně druhé se ale PKK spíše zdráhá otevřeně k podobným útokům vyzývat, a to obzvláště, když by měly cílit na civilisty nebo když se odehrávají v době příměří. Někdy o nich mluví jako o „spontánních iniciativách“ či je přímo odsuzuje. Sokoli za svobodný Kurdistan například na svých stránkách zveřejnili životní příběh mučedníka Derwêşe Şinoa (TAK 2010). Derwêş stál za sebevražedným útokem na

istanbulském náměstí Taksim v říjnu 2010 (Hürriyet 2010a). PKK k tomu říká: „*Nezáleží na tom, s jakým cílem byl takový útok proveden, je to pokus anulovat mírové snahy našeho vůdce a hnutí. Otevřeně odsuzujeme ty, kteří o takovém útoku rozhodli, i útok samotný*“ (PKK 2010c). O „cejch“ sebevražedných útočníků PKK zjevně úplně nestojí (PKK 2010b). Naproti tomu se ale ještě v roce 2008 PKK víceméně hlásila k dvojici útoků na policisty v Mersinu a Izmiru, z nichž jeden byl sebevražedný, a dokonce vede spor s TAK o odpovědnost za operace (Hyland 2008). Podle našeho názoru je důvodem k určité změně v postoji k sebevražedným útokům rozporuplné přijetí takového činu u kurdských podporovatelů.

OZBROJENÉ ÚTOKY

Rozličné ozbrojené útoky jsou druhým nejčastějším typem útočné operace a setkáváme se s nimi téměř výhradně v rámci východní kampaně. Dynamika používání ozbrojených útoků se ve sledovaném čase výrazně mění. V první fázi se s nimi setkáváme zhruba ve 22 % případů (36 incidentů), naproti tomu od března 2008 v téměř 33 % případů (61 incidentů). Analýzy komentující podobu operací PKK v prvním období vysvětlují menší spoléhání na klasické případy a užívání palných zbraní (zejména v porovnání s *modern operandi* devadesátých let) různě, vesměs údajnou „slabostí“ PKK. Hyland (2007) hovoří o tom, že PKK při svých rurálních operacích na západě preferuje používání různých druhů IED, přičemž se záměrně vyhýbá případům a přestřelkám s vojáky. Podle něj je to způsobeno přílivem levného vybavení i *know-how* z Iráku (RD IED aj.). Jenkins (2007a) mluví o změně v protipovstaleckých taktikách TSK (užívání helikoptér, termovize, bezpilotních letounů atp.). To znemožňuje PKK pohodlně operovat ve větších skupinách, které jsou nezbytné pro „přímější“ konfrontaci. Poukazuje na případy a koncentraci sil pouze u hranic, kde pak větší skupina povstalců snáze zmizí a setřese pronásledovatele. Pokud ale prozkoumáme strukturu ozbrojených útoků v druhé fázi, vidíme, že šlo předně o operační volby PKK. Opět se vracejí typické ozbrojené případy předsunutých základů, hlídek, navíc i policejních cílů. Větší vojenské cíle jinde než blízko hranic jsou z důvodů možnosti jednoduššího pronásledování větších jednotek stále málo časté, ale PKK zase přichází s útoky na armádu či policii v městských oblastech.

Útoky na policii a policejní stanice

Policie je pro PKK druhým nejčastějším cílem po vojácích. Zatímco v první fázi, do února 2008, se jí stala ve více než 15 % incidentů (25 útoků), v druhé fázi se číslo mírně zvyšuje na 18,2 % a 35 útoků. Dynamika se nemusí zdát příliš velká. Nicméně pokud se podíváme na kvalitativní podstatu incidentů, vidíme, že došlo ke značným změnám. První fáze je ve znamení ozbrojených útoků na policejní stanice, které tvořily 12 z 25 případů cílení policie. Ve zbylých třinácti incidentech šlo spíše o bombové útoky jednak na vozidla policejních hlídek, jednak například na policisty mimo službu. Naopak ve druhé fázi sice mírně klesá podíl přepadených policejních stanic (na 14 z 34 útoků), ale stoupá počet incidentů, kdy jsou palnými zbraněmi cíleny policejní hlídky, a to jak pěší, tak ve vozidlech.

Policie působí ve městech a rostoucí počet incidentů poukazuje na větší soustředění na městské operace. Jde o typické operace „udeř a uteč“ prováděné menšími skupinkami. Fenomén operování v menších jednotkách ale nemůžeme považovat za důkaz slabosti či vyčerpání PKK, nýbrž za jejich vlastní volbu (Özcan 2008a; srovnej Kaya 2009). Během útoků na policejní stanice není ani tak cílem stanici „dobýt“, jako spíše demoralizovat protivníka. Povstalci rychle udeří a vzápětí se ztratí v městské zástavbě. Zároveň je důležitým rozměrem těchto operací jejich publicita mezi místním obyvatelstvem; působí jako prvek ozbrojené propagandy. Kromě toho se snaží vyprovokovat rozsáhlé akce bezpečnostních složek při pátrání po útočnicích, které v městské zástavbě snadno mohou skončit i zraněním civilistů, pobouřením obyvatelstva následnými policejními zátahy atp. Další

příčinou většího důrazu na útočení na policisty je vládou deklarovaná reforma, která má za úkol přesunout protiteroristickou agendu ve větší míře na policii (Today's Zaman 2011c, d). Některé zdroje naznačují v souvislosti s rozšířeným cílením policistů slabost či vyčerpání PKK, protože policisté logicky nejsou natolik ozbrojeni a zároveň městské prostředí nahrává taktice „udeř a uteč“ (srovnej Uslu 2008a). Podle naší analýzy se v širším kontextu ukazuje, že je to chybný předpoklad a jde o operační volbu PKK, vždyť ve druhé fázi například počet incidentů zahrnujících vojenské cíle neklesá, naopak ještě vzrůstá z 33% na 35 % z celkového počtu operací. Kromě toho PKK sama útočí více na policisty v reakci na vládní prohlášení a odstartované reformy.

Útoky na vojenské cíle

Vojenské cíle (včetně žandarmy a paramilitární vesnické domobrany) se stávají terčem ozbrojených útoků relativně často. Lze souhlasit s Hylandem (2007), podle nějž se PKK ve svých operacích spíše vyhýbá přímým střetům s ozbrojenými silami a preferuje „nepřímé“ operace, tj. užívání různých IED, přepady, útoky na osamocená vozidla apod. Útoky na pěší vojenské hlídky jsou spíše výjimkou a PKK takové střety nevyhledává. Spíše jde o *ad hoc* „využití situace“, kdy například v horské oblasti větší skupina PKK v dobré pozici narazí na pěší hlídku. Jinak jsou střety s pěšími hlídkami výsledkem protipovstaleckých operací či různých ofenziv tureckých sil.

Útoky na vojenské konvoje a vozidla

Navzdory preferenci užívání IED vidíme v obou obdobích řadu ozbrojených útoků na vozidla, a to v rámci všech „tradičních“ operačních prostor (například Hakkâri, Şirnak, Diyarbakir, Siirt, Van, Mardin aj.). Dynamika těchto incidentů poukazuje na větší počet takových útoků ve druhé fázi, vyšší je pak i počet obětí. Hlavní cíl představují vojenské konvoje a osamocená vozidla. V těchto typech incidentů se objevuje i cílení vesnických domobran, ačkoliv pouze v několika operacích. Ve většině případů povstalci zaútočí střelnými zbraněmi na projíždějící vozidla a po krátké přestřelce se pokusí o útek. Síla jednotek PKK je obvykle do deseti mužů i méně, nemají proto dost palebné síly k úplnému zničení kolony a spokojí se pouze s jejím poškozením, zraněním několika vojáků apod. Koordinované použití výbušnin a střelných zbraní při takových operacích je výjimkou. Incidenty blíže turecko-iráckým hranicím mají často větší rozměry, protože povstalci mohou následně pohodlně ustoupit do iráckých hor. Úkolem těchto operací je znepokojovat nepřítele a způsobovat ztráty na životech. Ačkoliv více ztrát způsobují RD IED, pokud se objevují i občasné ozbrojené přepady konvojů, protivník na to musí reagovat zvýšenou ochranou, silnějším doprovodem apod.

Útoky na outposty

Útoky na outposty neboli předsunuté základny a pozorovatelné za pomoci palných zbraní či RPG jsou jedním z nejosfistikovanějších druhů operací, prováděným s pečlivou přípravou a obvykle značným úspěchem. Cílem se stávají i outposty žandarmy, ale armádní převládají. Zatímco v prvním období najdeme takových incidentů 8 (11 %), po operaci Güneş jejich podíl roste na 15 % a 17 incidentů. V kvalitativním rozměru je jednoznačně úspěšnější druhá fáze. V prvním období si pouze jeden útok v Hakkâri 21. 10. 2007 vyžádal 28 mrtvých a raněných vojáků (právě tato operace posloužila jako „poslední kapka“ k ospravedlnění přeshraničního bombardování a pak pozemní operace Güneş). U zbylých incidentů se počet obětí nikdy nevyšplhal nad pět. Naproti tomu v druhé fázi objvíme dokonce šest útoků s počtem obětí nad deset. Z geografického hlediska převládají útoky na outposty v příhraniční provincii Hakkâri (celkem osm útoků v obou fázích) a právě tyto operace mají pravidelně největší úspěch.

Přepadení příhraničního outpostu, kde mnohdy posádka čítá na desítky mužů, vyžaduje větší skupinu bojovníků, a ty mohou snáze uniknout průzkumu TSK v horách. Jenkins

(2007a) ještě tvrdí, že PKK sice útočí na outposty, ale vymění si pár dávek s vojáky či vypálí raketu z RPG a pak rychle zmizí, to se ale mění ve druhém období. Kromě větší koncentrace sil se projevuje pečlivé plánování a precizní provedení takových operací – často je doprovází úplné odstrižení komunikací z outpostu, přerušení dodávek energie atp. Dokonce byly zaznamenány i simultánní útoky na několik outpostů v jednom okrese provincie (například 17. 10. 2011 v Hakkâri, v okrese Çukurca). Dalšími oblíbenými provincie PKK pro operace vyžadující větší koncentraci sil jsou zejména Siirt, Tunceli a Bingöl. PKK si tam může dovolit shromažďovat více sil a pravděpodobně i stálejší základny, protože přes tyto provincie se rozkládají pásy rozlehlých a vysokých pohoří. V těchto oblastech je znatelná větší aktivita PKK ve druhé fázi.

Útoky na outposty můžeme označit za guerillové operace *par excellence*. Samy o sobě působí turecké straně velké ztráty. Tyto operace skutečně připomínají regulérní „válku“, ukazují sílu PKK, která útočí na připravené pozice ozbrojených sil a mnohdy způsobí jednorázově velké ztráty v rámci jednoho incidentu, což není při jiných operacích obvyklé. Kromě toho podobné útoky vyvolávají vlny nevole u turecké veřejnosti. Ozbrojené síly jsou silně kritizovány pro svoji údajnou neschopnost zabezpečit pohraniční pozice. Rovněž se objevují výtky k samotnému umístění a vybavenosti outpostů, které z nich dělají snadné terče (Hürriyet 2008d).

ATENTÁTY

V případě PKK se atentáty neobjevují nijak výrazně často, celkem ve 14 případech, z toho devětkrát v první fázi. Obvykle jsou jejich terčem představitelé moci, konkrétně guvernérů provincií nebo okresů. Úspěšnost takových útoků je ale mizivá, ani v jednom případě nebyl žádný z představitelů moci zabit, kromě jednoho starosty obce v Mersinu v roce 2005. Jde primárně o nástroj zastrašení politických představitelů, nejčastěji zvolených za vládní AKP. Účelem není ani tak představitel moci zabít, jako navodit dojem, že PKK může kdykoliv kdekoliv zasáhnout, bude-li daný politik postupovat příliš agilně proti kurdským iniciativám. Právě v souvislosti s bombovým útokem na kolonu vozidel s premiérem Erdoğanem v květnu 2011 hovoří Zenn (2011) o znepokojující informovanosti a zpravodajské vyspělosti PKK. Ve dvou případech dokonce najdeme dvě úspěšné operace směřující k odstranění „nepohodlných“ místních velitelů policie (například úspěšný atentát na policejního velitele v Tunceli 25. května 2005). V jednom případě, v srpnu 2008, byl spáchán atentát na místního imáma v Hakkâri, který byl známý svými ostrými postoji proti PKK a navíc pravidelně podněcoval mladé k bojkotu a nespolupráci s PKK (Today's Zaman 2011e).

ÚNOSY

Únosy patří mezi typické teroristické operace. Jejich hlavním účelem je vyvolat strach, vzbudit respekt a především odradit obyvatelstvo od spolupráce s režimem. Snaha o přímý ekonomický zisk není u PKK přítomna, právě naopak, za oběti únosů není nikdy požadováno výkupné. Navíc jsou unesení ve většině případů po relativně krátké době (týdny či měsíce) propuštěni. Zatímco v devadesátých letech byly únosy takřka běžnou operací PKK, od roku 2004 do února 2008 se s nimi setkáváme sporadicky, jen v sedmi případech. Únos osoby často vyplyne spíše z okolností než z přímého úmyslu.

Druhá fáze zažívá radikální změnu. V roce 2011 zjišťujeme jen od května do listopadu 18 incidentů – PKK se o nich zmiňuje i ve svojí „výroční zprávě“ (HPG 2012a). Rok 2011 je ve znamení „vln“ únosů symbolických obětí, jejichž primárním cílem je zastrašit jisté segmenty společnosti a přilákat větší mediální pozornost. Nicméně organizace dbá na „pozitivní obraz“ a většina unesených pak byla propuštěna (například Today's Zaman 2011f). Tyto požadavky nebere PKK na lehkou váhu, poněvadž by mohla ztratit podporu ve prospěch například BDP (ICG 2012). V první řadě v roce 2011 PKK obnovila kampaň unášení tureckých učitelů působících ve východních provinciích, prosazovanou

už v letech 1984–1999 (HPG 2012a). PKK se tak snaží brojit proti „kulturnímu útlaku“ vzdělávacího systému; učitelé „jsou odpovědní za provádění kulturní asimilace nepřítel“ (HPG 2012b). Turečtí učitelé vysílání režimem do kurdských oblastí jsou vnímáni jako nástroj turkizace kurdských dětí během vzdělávacího procesu.

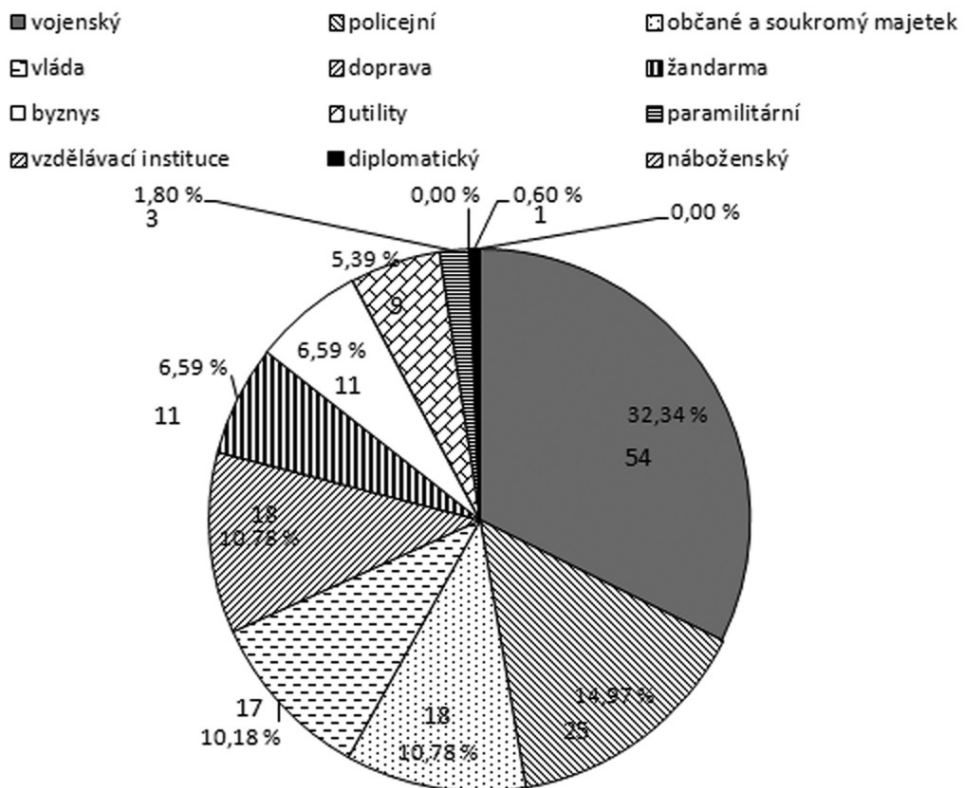
Druhou kampaní jsou únosy zaměstnanců a dělníků pracujících převážně na státních projektech, jako jsou stavby silnic (objevují se v roce 2011, a to v deseti případech). Opět jde o jasnou taktiku zastrašení dělníků, kterou většinou doprovází i vážné poškození stavení či strojů žhářským útokem nebo Molotovovými koktejly. PKK nemá zájem na infrastrukturním a ekonomickém rozvoji jihovýchodních provincií a mnohdy útočí více tam, kam vláda posílá svoje zdroje (srovnej Sinmazdemir 2011).

Posledním terčem únosů jsou různí „nepohodlní“ místní představitelé moci, kteří pravděpodobně dostatečně nespolupracují s PKK, popřípadě jsou přímo členy vládní strany AKP. Rovněž se objevuje incident, kdy byl unesen místní prominentní podnikatel údajně spolupracující s AKP a nepodporující „věc PKK“ (Today's Zaman 2011g).

CÍLE ÚTOKU

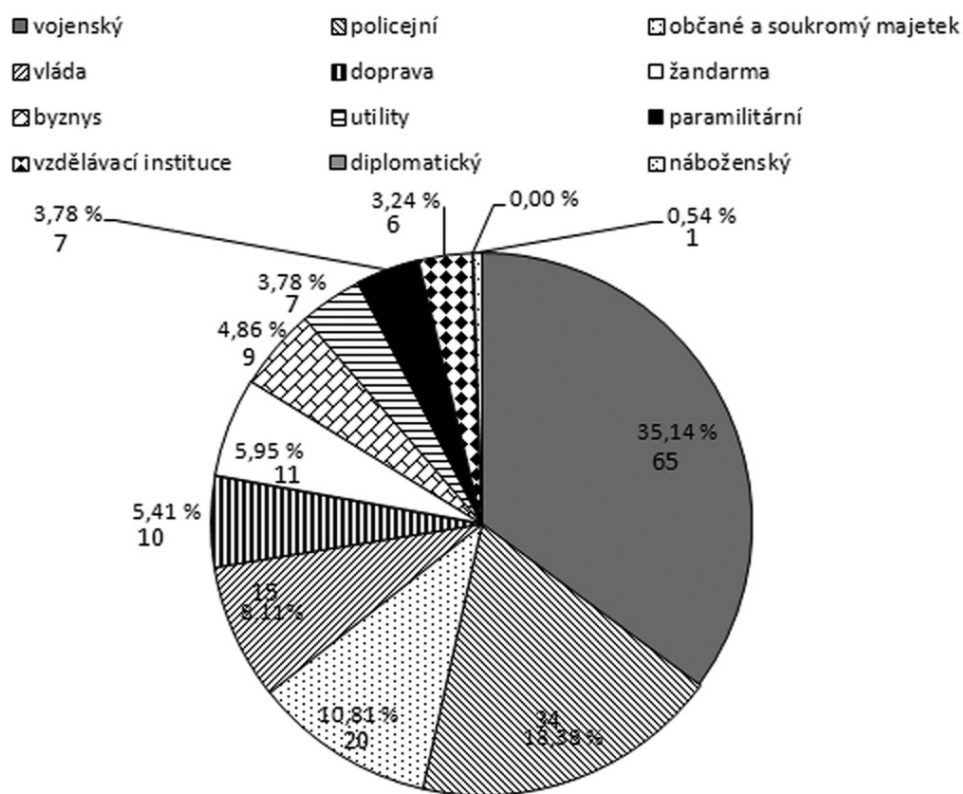
V obou zkoumaných periodách převažují operace namířené proti armádním cílům, přičemž od roku 2008 jejich podíl dokonce mírně vzrostl z 32 % na 35 % (na žandarmu bylo útočeno v 7 % a 6 % případech). Druhým nejčastějším terčem jsou policisté, ve fázi od března 2008 opět zaznamenáváme více než tříprocentní nárůst na 18,4 %. Tento i kvalitativní

Graf č. 7
Cíl útoku 6/2004–2/2008

Zdroj: Autor.

Graf č. 8
Cíl útoku 6/2004–12/2011

Zdroj: Autor.

posun v zacílení na policii lze vysvětlit prohlášením PKK, která v reakci na vládní reformní snahu zapojit policii širěji do protipovstaleckého boje rozkázala na policisty více útočit (například Today's Zaman 2011d). Z dat je patrné, že PKK preferuje útočení na ozbrojené složky státu spíše než na civilní obyvatelstvo, a to dokonce s nárůstem z 55,7 % na 63,3 % z celkové počtu incidentů ve druhé fázi.

Napadání ozbrojených složek státu spadá do taktiky provokace, kdy útoky často vyvolávají přehnaná represivní opatření, ať už při následném pronásledování útočnicků, nebo při následných zatýkacích akcích. Zastrášení je některými operacemi proti ozbrojeným složkám také prosazováno. Kupříkladu napadání policistů v městech jako „trest“ za jejich větší angažovanost v protipovstaleckých operacích má za úkol šířit mezi policisty strach. Prodlužování a vyčerpávání mají odraz v operacích proti ozbrojeným složkám už v jejich podobě, kdy se povstalci obvykle snaží vyhnout větším střetům, pečlivě volí místa přepadu i jednotky, na které zaútočí. Boj s ozbrojenými složkami státu působí také jako podstatný prvek ozbrojené propagandy, už proto, že vytváří dojem „válčení“.

Občané a soukromý majetek (asi 10 %) stejně jako *byznys* jsou napadáni především proto, aby byl vyvolán strach a nejistota. V západní kampani navíc působí vyčerpání, protože nutí investovat nemalé částky do různých preventivních opatření, a to i mimo jiho-východní „území sporu“. Účelem útoků na *vládní cíle* (10 % a 8 % incidentů) je zároveň zastrašení i provokace, protože jednak odrazují obyvatelstvo od spolupráce s vládou, od otevřené kritiky PKK, jednak vyvolávají často výrazně represivní kroky. V několika

případech se terčem útoků stává i *doprava* (většina operací směřovala proti železnici). Tyto operace především vyčerpávají protivníka a nutí ho volit alternativní cesty zásobování. Vyčerpání je rovněž prosazováno útoky na *utility* (rozuměj produktovody – 9 a 7 případů). Vláda musí vynakládat nemalé prostředky na jejich ochranu a současně mohou incidenty odradit případné zahraniční investory, které Turecko v této oblasti potřebuje. Během posledních měsíců roku 2011 se objevují případy únosů učitelů, které mají jednoznačně šířit strach mezi tureckými pedagogy, které do oblasti vysílá vláda.

TAKTIKA PKK PŘI ÚTOČNÝCH OPERACÍCH 2004–2011

PKK používá ve značné míře všechny povstalecké taktiky, které popisuje Kilcullen (2009): provokaci, zastrašení, prodlužování a vyčerpání. Přitom pozorujeme, že PKK taktiky umně kombinuje, provádí koordinované útoky. Její činnost napovídá o centrálním plánování vedení povstaleckých operací. PKK si rovněž volí symbolické načasování svých akcí, kdy v dobách jednostranných příměří dává turecké straně „šanci jednat“ a poté operace obnoví s nebývalou intenzitou (jako tomu bylo v létě 2010 a 2011). Organizace zápasila se spíše klesající podporou kurdského obyvatelstva, kterému se rostoucí násilí postupně „zajídalo“. Zřetelně vidíme snahu PKK svoje operace a taktiky volit v souladu s veřejným míněním. Právě proto také podle nás vznikají organizace jako TAK, které vykonávají „špinavou práci“. Snaha prezentovat se v pozitivním světle, jako organizace ochotná ke kompromisu a zřikající se bezbřehého násilí, je mnohem výraznější než v devadesátých letech a postupně roste i od roku 2004.

Jednou z klíčových prosazovaných taktik je *provokace*. Běžné operace PKK jako bombové útoky na silnicích proti vojenským cílům sice vždy vyvolají odvetu v podobě pronásledování a pročesávání okolí, nicméně mnohem větší dopad a odezvu mají rozsáhlejší operace co do počtu obětí, popřípadě kampaně několika útoků, jakési „ofenzivy“. Turecká strana se relativně snadno nechá vyprovokovat k represivním opatřením v podobě mohutných policejních záahů, tvrdého rozhánění demonstrací, případně (a to bychom zdůraznili) zatýkáci akce odkrývající „sítě PKK“. Obětí těchto zatýkání se mnohdy stávají i vysoce postavení politici kurdských stran, ale také místní starostové a předáci, což pobuřuje kurdské obyvatelstvo. Podobné nárazové „odvetné akce“ často doprovází problematické zneužití pravomocí, údajné porušování lidských práv atp. Tyto akce se často objevují po útocích v urbánních oblastech jak jihovýchodu, tak v rámci západní kampaně. Mnohdy se zdá, že PKK „vyčkává“, aby udeřila takovým způsobem, který donutí tureckou stranu silně reagovat.

Dalším příkladem prosazování taktiky provokace jsou občasně útoky na outposty ozbrojených sil často při hranicích, kdy povstalci udeří ve větší skupině, způsobí velké ztráty a pak se stáhnou nejčastěji do severního Iráku. Všechny tyto incidenty pravidelně vyvolávají vlny nevole veřejnosti, následované ujištěním vlády a vojska, že „neustane bojovat, dokud PKK nezničí“. Reakce nezůstává jenom u ostré rétoriky, ale vede k rozsáhlým protipovstaleckým operacím a k příhraničnímu bombardování, které čas od času stojí i životy civilistů. Navíc se obyvatelé v příhraničních oblastech mnohdy musejí evakuovat, jejich majetek je poškozen atp. (vzpomeňme na uluderský incident v roce 2011, kdy bylo zabito 24 civilistů při tureckém bombardování – BBC 2011). V těchto horských oblastech je také pro PKK klíčové získat podporovatele a turecké represivní akce tomu napomáhají.

Zastrašení je taktikou, jejímž cílem je odradit populaci od spolupráce s vládou, a to nejen místní obyvatele, ale také vládní zaměstnance, politiky atp. Zatímco v období 1984–1999 si PKK často zajišťovala „loajalitu“ kurdského obyvatelstva únosy vesnických domobran, úředníků či obecně osob spolupracujících se státním aparátem, od roku 2004 se s podobnými akcemi setkáváme zřídka. Až rok 2011 přinesl výraznou kampaň únosů učitelů, dělníků pracujících na stavbách apod. Lidé se pak budou obávat jejich útoků a potřební odborníci či kvalifikovaná pracovní síla se budou zdráhat pracovat pro státní aparát. Atentáty

na některé představitele moci či „nepohodlné“ policejní velitele vysílají rovněž jasnou zastrašující zprávu. Nicméně podle našeho názoru PKK v zájmu budování své pověsti od intenzivního zastrašování kurdského obyvatelstva spíše upouští.

Západní kampaň dominantně usiluje právě o šíření strachu. Útoky v západních centrech mají podtrhnout fakt, že „nikdo není v bezpečí“. Ačkoliv se ozbrojené střety mohou jevit jako vzdálené, boj se může velice rychle přesunout kamkoliv. Útoky na turistické cíle či přímo zahraniční turisty pak mají také za úkol lidi zastrašit a přitáhnout mediální pozornost. Jejich klíčovým cílem je však poškodit ekonomický zájem Turecka, pro které je cestovní ruch významným zdrojem příjmů. Útoky na turistické cíle tím pádem spadají i do taktiky *vyčerpání*, protože mohou potenciálně způsobit Turecku značné ekonomické ztráty. Na druhé straně v případě útoků na bezpečnostní složky je poselství zastrašení jednoznačné. Charakter útoků na příslušníky ozbrojených složek často ani nevypovídá o záměru způsobit skutečně velké ztráty na životech, jako spíše znepokojit, odstrašit. V některých případech se útočí na policisty a vojáky mimo službu, dokonce v jejich domovech s rodinami. Určitou formou zastrašení (i když bychom tento typ operací mohli zařadit i do taktiky provokace) jsou i operace typu ustavení „falešných checkpointů“ a kontroly vozidel, unášení lidí a jejich brzké propuštění. Tyto incidenty mají vytvořit dojem, že PKK si může dělat, co chce, a není nijak limitována.

Taktika *prodlužování* je rovněž často používána. PKK se vyhýbá přímým střetům s technologicky a mnohdy i výcvikově zdatnějšími tureckými ozbrojenými silami. Podle našeho názoru PKK „prodlužuje“ v tomto ohledu přes turecké snahy úspěšně, velice zřídka se stává, že by byli útočníci dopadeni či zneškodněni. Pokud se objevují rozsáhlejší operace jako napadávání outpostů, jsou vždy pečlivě naplánovány a precizně provedeny, aby se minimalizovalo riziko ztrát. Naopak když PKK čelí operacím speciálních jednotek či ofenzivám, spíše se brání, stahuje a skrývá. Další projev taktiky prodlužování pak můžeme vyložit z dlouhodobějšího hlediska, kdy PKK často pod tlakem ofenziv, či dokonce přeshraničních operací „hibernuje“ a mnohdy se pak jeví, že operace měly dalekosáhlý dopad. Nicméně PKK zatím sbírá síly a připravuje další akce, které mnohdy po pauze spustí s ještě větší intenzitou (nejvýmluvnější příklad je „horké“ léto 2008 po přeshraniční operaci Güneş).

Vyčerpání je další taktikou prosazovanou PKK. Snaha odčerpávat co největší zdroje protivníka, vytvářet objektivní nebezpečí a ještě ve větší míře subjektivní jsou klasickými cíli PKK. Konstantní útoky na ozbrojené síly pomocí relativně nenákladných RD IED či přepadáním ze zálohy a užíváním min proti hlídkám nejen nepřítele psychologicky neúměrně vyčerpává (a to jak ozbrojené složky, tak veřejnost), ale také klade požadavky na větší investice do vybavení, větší počet vojáků a policistů apod. PKK operuje i v provinciích, kde dříve nepůsobila, rozšiřuje svoji působnost na západní centra, ale také operuje ve více provinciích na jihovýchodě. Tím nutí tureckou stranu „rozmělnit“ svoje síly, investovat do preventivních opatření i tam, kde to dříve nebylo nutné. Některé typy útoků, jako například útoky na produktovody, nejen nutí tureckou stranu přijímat rozsáhlá opatření a investovat do jejich ochrany, ale také snižují kredit Turecka jako tranzitní země. Zároveň do taktiky vyčerpání částečně spadají i útoky na turistické oblasti, protože ty mohou výrazně poškodit nezanedbatelný zisk plynoucí pro Turecko z turismu.

Psychologický aspekt vyčerpání musíme také brát v potaz, a to nejen u veřejnosti a politických elit. Zejména bezpečnostní složky mohou trpět frustrací z „neřešitelnosti“ situace a mnohdy i přehnaně reagovat. Kilcullen (2009) také mluví o nedůvěře v místní obyvatelstvo, omezený kontakt s ním, což nepřispívá důvěře populace v ozbrojené síly. Vigilantistické tendence se u PKK ve sledovaném období neobjevují, ovšem s taktikou ozbrojené propagandy se setkáváme hojně. PKK pravidelně na svých webových stránkách i stránkách přidružených organizací zveřejňuje životní příběhy padlých bojovníků, glorifikuje jejich činnost a oddanost atp. Cíle a načasování řady operací jsou rovněž voleny s ohledem na jejich propagandistické působení.

Operace jsou pečlivě naplánovány a vykonávány podle záměrů PKK a organizace pečlivě volí rétoriku a kroky, aby neztratila, ale naopak získala oblibu obyvatelstva. Načarování operací, vyhlášená příměří i tendence vyhýbat se jako terči civilistům či turistům pod svým jménem napovídají, že PKK si velice dobře uvědomuje riziko ztráty svého monopolu na reprezentaci Kurdů (srovnej Unal 2012). Milan (2012) trefně podotýká: „*Kádry PKK vědí, že jakýkoliv krok kupředu v kurdské otázce, který nezahrnuje ji jako hlavního aktéra, je rána pro image organizace a její politickou moc.*“ Podle našeho názoru byla zcela klíčová dvě poslední příměří (13. 4. 2009 až 1. 6. 2010 a 13. 8. 2010 až 13. 6. 2011), která ukázala „vůli“ PKK řešit situaci politickou cestou, nicméně turecká strana nereagovala a pokračovala v represích, a PKK tak získala ospravedlnění pro pokračující násilnou činnost.

* * *

Provedená analýza prokázala značnou dynamiku operací PKK v letech 2004 až 2011. Násilná kampaň PKK je výrazně ovlivněna rozhodnutími o vyhlášených příměří, kdy operace kromě „aktivní obrany“ takřka úplně ustávají. Stejně tak PKK tradičně „hibernuje“ v zimních měsících. Období jsme rozdělili na dvě části, první od června 2006 do února 2008, kdy proběhla pozemní přeshraniční operace Güneş proti útočištím PKK v severním Iráku. Další období pak končí v prosinci 2011. Neprokázalo se, že by tato operace měla výrazný vliv na operační schopnosti PKK. Dynamika útoků PKK se samozřejmě mění, ale buď na pozadí operační volby PKK, anebo na pozadí dlouhodobých změn ve vybavenosti a operační připravenosti TSK.

Z hlediska rozdělení na západní a východní kampaň PKK pozorujeme dokonce větší intenzitu východní kampaně ve druhém sledovaném období a zároveň mírné rozšíření operačního prostoru mimo obvyklé jihovýchodní provincie na západ (Mersin, Osmaniye aj.). Na východě se postupně setkáváme ve druhé fázi s rostoucí operační aktivitou ve větších městech. Tyto proměny se jeví hlavně jako operační volba PKK. Nejčastějším typem operací jsou bombové útoky za použití RD IED a dalších výbušných systémů včetně min. PKK si vybírá převážně vojenské a policejní cíle, na silnicích v rurálních oblastech, ale také napadá pěší hlídky, terčem jsou i produktovody a železniční síť. Bombové útoky proti civilním cílům jsou zcela dominantní v rámci západní kampaně v centrech jako Istanbul, Izmir, nicméně objevují se i během kampaně východní, a to opět ve městech. Zaznamenáváme i několik sebevražedných útoků. Druhým nejrozšířenějším typem útoku jsou ozbrojené útoky – nejčastěji různé případy vozidel, hlídek a outpostů či policejních stanic. Kombinují se sporadičtější útoky menších skupin se „zneklidňujícím“ účinkem (krátké přestřelky, útok RPG atp.) s rozsáhlejšími operacemi. Setkáváme se i s atentáty a únosy (které nabraly na dynamice zejména v roce 2011). Cíle jsou velice často voleny symbolicky (například učitelé jako zdroj „kulturního útlaku“), řada operací probíhá koordinovaně ve „vlnách“ a jejich sofistikovanost napovídá o pečlivém centrálním plánování (alespoň na úrovni provincie).

PKK kombinuje všechny klasické povstalecké taktiky, nicméně podle naší analýzy má primát taktika provokace a pak zastrašení. Skupina pečuje o svůj pozitivní obraz u veřejnosti ukazováním své „dobré vůle“, voláním po politickém řešení. Klíčovou taktikou je *provokace*. PKK zápasí o podporu, oblibu a legitimitu svého boje ještě více na pozadí vládních iniciativ typu „demokratického otevírání“. Organizace si snaží udržet monopol na reprezentaci kurdských zájmů. Turecká strana se velice snadno nechá vyprovokovat k rozsáhlým akcím v odpověď na určité operace. Tyto nárazové akce jsou mnohdy problematické, doprovází je kontroverzní vlny zatýkání, přeshraniční bombardování apod. Tyto události zneprátlují kurdskou populaci, která se pak může obracet k PKK. V souvislosti s účinně prováděnou taktikou provokace PKK pečlivě dbá na svoji *image* organizace usilující o dialog, protože bezbřehé násilí by stálo organizaci podporu. Také proto

PKK vyhlašuje příměří, aby ukázala „vůli jednat“, a poté po ignoraci z turecké strany obnovuje násilnou kampaň s nebyvalou intenzitou, která pak vyvolává zmíněné odvetné akce.

Zastrašení je další taktikou, která se uplatňuje u státních zaměstnanců, úředníků či vojáků a policistů a obecně obyvatelstva, aby nespolupracovalo s vládou. PKK například často útočí na vojáky i policisty v jejich obydlich, páchá atentáty na představitele moci apod. V roce 2011 nabývá taktika zastrašení na dynamice se zahájením kampaně únosů učitelů či dělníků pracujících na stavbách silnic apod. Do taktiky zastrašení spadají i různé teroristické bombové útoky včetně těch v rámci západní kampaně. Mnohé akce mají pokázat na to, že „nikdo není v bezpečí“, a to na jihovýchodě i v západním Turecku. Kromě typického prosazování taktiky *prodlužování* v podobě vyhýbání se přímým střetům narážíme na užívání této taktiky v dalším rozměru. PKK se mnohdy uchýlí po intenzivních operacích turecké strany k útlumu, přeskupuje se (typicky přes zimu), popřípadě vyhlásí příměří. Extrémní protiopatření Turků pak postupně opadají, a až situace „vychladne“, PKK znovu obnoví operace. *Výčerpání* je poslední používanou klasickou povstaleckou taktikou – operace PKK mnohdy nutí tureckou stranu vynakládat velké prostředky na pasivní ochranu, technologické vybavení. Tím, že PKK operuje i v rámci západní kampaně, se samozřejmě tyto náklady zvyšují. S vigilantismem se u PKK nesetkáváme, nicméně taktika ozbrojené propagandy je prosazována hojně.

Operace PKK pokračovaly s nezměněnou, ne-li spíše narůstající intenzitou i v průběhu roku 2012. Nicméně na začátku roku 2013 byl zahájen takzvaný imralský mírový proces mezi PKK a tureckým státem, který vyústil v dohodu o příměří a o postupném stahování operativců PKK z Turecka, a otevřel tak cestu k dalším krokům v řešení kurdské otázky (viz Kaválek 2013a, b). Tento mírový proces je považován za historický krok k vyřešení konfliktu. Musíme se ovšem ptát, do jaké míry je vyjednávání pouze taktickým krokem ze strany tureckého státu k uklidnění situace po několika předchozích letech. Na druhé straně z našeho výzkumu vyplývá, že i přes turecké politické i vojenské snahy se PKK dařilo umně a intenzivně prosazovat své povstalecké taktiky značným množstvím operací. Nabízí se tak i otázka, zda PKK nebyla ve své činnosti natolik úspěšná, že se turecká vláda právě kvůli tomu rozhodla raději s organizací vyjednat, či dokonce skutečně ze svého nesmiřitelného postoje ustoupit. Nicméně tato hypotéza musí být podrobena dalšímu zkoumání.

¹ Předmětem práce není představovat historii PKK a vývoj, kterým prošla v posledních dekadách. V případě zájmu odkazujeme čtenáře na Akkaya – Jongerden (2011); Metelits (2010); Marcus (2007); případně na vynikající sondu do ideologické geneze PKK od Özcana (2006).

² V práci stále hovoříme o „PKK“, nicméně ve sledovaném období docházelo k řadě organizačních změn, i když spíše kosmetických, což může vyvolávat při studiu zmatek. V roce 2002 se PKK sama rozpustila a založila KADEK (Kongres demokracie a svobody Kurdistanu), aby zdůraznila svoje mírové snahy a transformaci. V roce 2003 se KADEK přejmenoval na *Kongra-Gel* (Lidový kongres Kurdistanu – KKG), nicméně vedoucí orgány byly obsazeny takřka stejnými osobami jako vedení PKK. V roce 2005 se PKK obnovila společně se založením KKK (Lidové konfederace Kurdistanu – *Koma Komalên Kurdistan*). V roce 2007 došlo zatím k poslední „velké změně“, kdy se KKK přejmenovala na KCK (Svaz komunit v Kurdistanu – *Koma Civakên Kurdistan*). KCK se prezentuje jako střežová platforma a mimo jiné kromě PKK sdružuje i irácké, iránské a syrské kurdské organizace, které s PKK spolupracují. Ještě se můžeme setkat s entitou HPG (Lidové obranné síly – *Hêzên Parastina Gel*), která představuje ozbrojené křídlo PKK (k organizačním proměnám více viz Özcan 2006; Akkaya – Jongerden 2011; HPG 2012c). V analýze ale změny názvů pro zjednodušení nereflaktueme a stále mluvíme o PKK.

³ V případě tohoto incidentu existují určité pochybnosti. Zatímco turecká strana pochopitelně odmítá vinu PKK a svaluje výpadek na „technické obtíže“, PKK se k útoku přihlásila. Vyšetřování však prokázala, že nejpravděpodobnější příčinou byla skutečně sabotáž (Jackson 2012).

⁴ Podle Claire Metelitsové (2010) dochází ke vnitřnímu stěpení PKK, kdy vznikají odštěpené organizace, například v roce 2006 skupina Sokoli za svobodný Kurdistan – TAK (*Teyrêbazên Azadiya Kurdistan*). My se ale přikláníme společně s IHS Jane's World Insurgency and Terrorism (2010) a také s Verou Kelly-Eccariusovou (2011) k přesvědčení, že TAK je pod kontrolou PKK a používá Sokoly jako zástěrku pro „nepopulární“ teroristické operace v západních centrech a turistických oblastech. Ukazuje na to vyšetřování zadržených členů TAK, sofistikovanost a vybavenost, ale i spojení členů s vysokými činiteli PKK (viz například Milan 2012).

Seznam zkratek

- AKP – Strana spravedlnosti a rozvoje (Adalet ve Kalkinma Partisi)
 BDP – Strana míru a demokracie (Barış ve Demokrasi Partisi)
 BTC – Ropovod Baku–Tbilisi–Ceyhan
 DEHAP – Demokratická lidová strana (Demokratik Halk Partisi)
 DTP – Strana demokratické společnosti (Demokratik Toplum Partisi)
 EIA – U. S. Energy Information Administration
 FNA – Firat News Agency
 GTD – Global Terrorism Database
 HPG – Lidové obranné síly (Hêzên Parastina Gel)
 ICG – International Crisis Group
 IED – improvizované výbušné zařízení (Improvised Explosive Device)
 KADEK – Kongres demokracie a svobody Kurdistanu
 KCK – Svaz komunit v Kurdistanu (Koma Civakên Kurdistan)
 KGK – Lidový kongres Kurdistanu (Kongra-Gel)
 KKK – Lidové konfederace Kurdistanu (Koma Komalên Kurdistan)
 PKK – Kurdská strana pracujících (Partiya Karkerên Kurdistan)
 RPG – ruční protitankový granátomet (Rocket-Propelled Grenade)
 RD IED – improvizované výbušné zařízení odpalované na dálku (Remotely Detonated Improvised Explosive Device)
 TAK – Sokoli za svobodný Kurdistan (Teyrêbazên Azadiya Kurdistan)
 TSK – Turecké ozbrojené síly (Türk Silahlı Kuvvetleri)
 VBIED – improvizované výbušné zařízení umístěné ve vozidle (Vehicle Borne Improvised Explosive Device)

Literatura

- Akkaya, Ahmet H. – Jongerden, Joost (2011): The PKK in 2000s: Continuity through breaks? In: Casier, Marlies – Jongerden, Joost (eds.): *Nationalism and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism, and the Kurdish Issue*. New York: Routledge, s. 143–162.
- Alsancak, Hasan (2010): The Role of Turkey in Global Energy: Bolstering Energy Infrastructure Security. *Journal of Energy Security*, Vol. 3, No. 3, <http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=247:the-role-of-turkey-in-the-global-energy-bolstering-energy-infrastructure-security&catid=106:energy-securitycontent0510&Itemid=361>.
- Brandon, James (2006a): Mount Qandil: A Safe Haven for Kurdish Militants – Part I. *Terrorism Monitor*, Vol. 4, No. 17, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=892>.
- Brandon, James (2006b): Mount Qandil: A Safe Haven for Kurdish Militants – Part II. *Terrorism Monitor*, Vol. 4, No. 18, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=907>.
- CIA (2006): CIA Maps & Publications. *Central Intelligence Agency*, <<https://www.cia.gov/library/publications/cia-maps-publications/maps/802947.jpg>>.
- Criss, Nur B. (1995): The Nature of PKK Terrorism in Turkey. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 18, No. 1, s. 17–37.
- EIA (2011): *Turkey – Analysis*. Energy Information Administration, <<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=TU>>.
- GTD Codebook (2012): *Codebook: Inclusion Criteria and Variables*. <<http://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>>.
- Hendl, Jan (2005): *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hyland, Frank (2007): PKK Introduces Use of IEDs Against Turkish Targets. *Terrorism Focus*, Vol. 4, No. 20, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4258>.
- Hyland, Frank (2008): Responsibility for Bombings in Western Turkey Disputed by PKK and the Kurdistan Freedom Falcons. *Terrorism Focus*, Vol. 5, No. 31, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5127>.
- ICG (2011): *Turkey: Ending the PKK Insurgency*. Crisis Group Europe Report No. 213, <[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/213%20Turkey%20-%20Ending%20the%20PKK%20Insurgency.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/213%20Turkey%20-%20Ending%20the%20PKK%20Insurgency.pdf)>.
- ICG (2012): *Turkey: The PKK and a Kurdish Settlement*. Crisis Group Europe Report No. 219, <<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/219-turkey-the-pkk-and-a-kurdish-settlement.pdf>>.
- IHS Jane's World Insurgency and Terrorism (2010): Partiya Karkerên Kurdistan (PKK) (Turkey). <<http://archive.is/6PU9>>.

KONZULTACE: TAKTIKA KURDSKÝCH ÚTOKŮ V TURECKU

- Jackson, Alex (2012): The BTE Pipeline Blast: The Implications of Sabotage. *Natural Gas Europe*, 14. 6. 2012, <<http://www.naturalgaseurope.com/bte-pipeline-blast-the-implications-of-sabotage/>>.
- Jenkins, Gareth (2007a): PKK Changes Battlefield Tactics to Force Turkey into Negotiations. *Terrorism Focus*, Vol. 4, No. 34, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4494>.
- Jenkins, Gareth (2008a): Under Pressure – The PKK Launches 2008 Campaign. *Terrorism Monitor*, Vol. 6, No. 7, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4808>.
- Kaválek, Tomáš (2013a): Imralský mírový proces má zelenou. *Sekuritaci.cz*, 5. 4. 2013, <<http://www.sekuritaci.cz/imralsky-mirovy-proces-ma-zelenou/>>.
- Kaválek, Tomáš (2013b): Řešení kurdské otázky v dohledu? *Sekuritaci.cz*, 15. 3. 2013, <<http://www.sekuritaci.cz/resi-mi-kurdske-otazky-v-dohledu/>>.
- Kaya, Karen (2009): *PKK's Changing Tactics and Rhetoric Mimic Insurgencies, Al-Qaida*. Foreign Military Studies Office, <<http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/PKCs-Changing-Tactics.pdf>>.
- Kelly-Eccarius, Vera (2011): *The Militant Kurds: A Dual Strategy for Freedom*. Santa Barbara: Praeger.
- Kilcullen, David (2005): Countering Global Insurgency. *Journal of Strategic Studies*, Vol. 28, No. 4, s. 597–617, <<http://dx.doi.org/10.1080/01402390500300956>>.
- Kilcullen, David (2009): *The Accidental Guerilla: Fighting Small Wars in the Midst of Big One*. New York: Oxford University Press.
- Landmine & Cluster Munition Monitor (2012): *Country Profile – Turkey 2012*. <http://www.the-monitor.org/custom/index.php/region_profiles/print_profile/598>.
- Marcus, Aliza (2007): *Blood and Belief: The PKK and the Kurdish Fight for Independence*. New York: New York University Press.
- Mareš, Miroslav (2005): *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií.
- McGregor, Andrew (2008): Turkey's Operation Gunes Attempts to Eliminate the PKK. *Terrorism Focus*, Vol. 5, No. 8, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4750>.
- Merari, Ariel (1993): Terrorism as a Strategy of Insurgency. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 5, No. 4, s. 213–251.
- Metelits, Claire (2010): *Inside Insurgency. Violence, Civilians and Revolutionary Group Behavior*. New York & London: New York University Press.
- Milan, Francesco F. (2012): The PKK Strategy to Disrupt Political Negotiations on the Kurdish Issue. *Terrorism Monitor*, Vol. 10, No. 13, <http://www.jamestown.org/regions/turkey/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39552&tx_ttnews%5BbackPid%5D=390&cHash=2c9bb428d7de2bc8f1720466725f9b40>.
- Özcan, Ali K. (2006): *Turkey's Kurds: A theoretical analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*. London & New York: Routledge.
- Özcan, Nihat A. (2008): Technological Innovation and the Turkish Armed Forces' War on the PKK. *Terrorism Focus*, Vol. 5, No. 30, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4511>.
- Raděj, Tomáš (2010): *Irácké povstání v letech 2003–2009: Strategie, taktika a ideologie islámských radikálů a nacionalistických uskupení*. Praha: Ústav mezinárodní vztahů.
- Sinmazdemir, N. Tolga (2011): *Identity Politics, Redistribution and Democratic Stability: Theory and Evidence from Kurdish Insurgency in Turkey*. Washington University in St. Louis, <<http://cpe.wustl.edu/files/cpe/SinmazdemirSpring2012.pdf>>.
- Somer, Murat – Liaras, Evangelos G. (2010): Turkey's New Kurdish Opening: Religious Versus Secular Values. *Middle East Policy*, Vol. 17, No. 2, s. 152–165.
- Stevens, Paul (2009): *Transit Troubles: Pipelines as Source of Conflict*. A Chatham House Report, <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Energy,%20Environment%20and%20Development/r0309_pipelines.pdf>.
- Tezcür, Gunes M. (2010): When democratization radicalizes: The Kurdish nationalist movement in Turkey. *Journal of Peace Research*, Vol. 47, No. 6, s. 775–789, <<http://jpr.sagepub.com/content/47/6/775>>.
- Unal, Mustafa C. (2012): The Kurdistan Worker's Party (PKK) and popular support: Counterterrorism towards an insurgency nature. *Small Wars & Insurgencies*, Vol. 23, No. 3, <<http://www.scribd.com/doc/101774729/The-Kurdistan-Workers-Party-PKK-and-Popular-Support-Counterterrorism-Towards-an-Insurgency-Nature>>.
- Uslu, Emrullah (2008a): PKK Tactics May Reveal Damage Caused by Turkish Military Campaign. *Terrorism Monitor*, Vol. 6, No. 16, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5069>.
- Uslu, Emrullah (2008b): Is the PKK Sabotaging Strategic Energy Infrastructure in a Search for a Superpower Partner? *Terrorism Focus*, Vol. 5, No. 42, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=34263>.
- Zeman, Petr et al. (eds., 2002): *Česká bezpečnostní terminologie*. Brno: Ústav strategických studií.
- Zenn, Jacob (2011): Confrontation Looms as PKK Ceasefire Fails to Stop Turkish Security Operations. *Terrorism Monitor*, Vol. 9, No. 27, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=38149>.

Dokumenty

- BBC (2006): 'Suicide bomber' killed in Turkey. *BBC News*, 7. 4. 2006, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4889512.stm>>.

- BBC (2008): Five killed in Turkish car blast. *BBC News*, 3. 1. 2008, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7170195.stm>>.
- BBC (2011): Turkey admits 35 civilian deaths near Kurdish village. *BBC News*, 29. 12. 2011, <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-16352388>>.
- FNA (2010): PKK ended unilateral ceasefire. *Firat News Agency*, 1. 6. 2010, <<http://en.firatnews.com/index.php?rupel=article&nucelID=206>>.
- GTD (2012): *Global Terrorism Database*. <<http://www.start.umd.edu/gtd/>>.
- HPG (2009): The Action in Tokat is a Retaliation Action, Which has Carried out by one of our unit with its own initiative. *The Official Website of the HPG*, <http://www.hezenparastin.com/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=479:the-action-in-tokat-is-a-retaliation-action-which-has-carried-out-by-one-of-our-unit-with-its-own-initiative&catid=37:anakarargah-alamalar&Itemid=300>.
- HPG (2010): The Balance Sheet of the Battle of the Year 2009. *The Official Website of the HPG*, <http://www.hezenparastin.com/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=488:the-balance-sheet-of-the-battle-of-the-year-2009&catid=37:anakarargah-alamalar&Itemid=300>.
- HPG (2012a): Report on War For The Year 2011. *The Official Website of the HPG*, <http://www.hezenparastin.com/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=988:report-on-war-for-the-year-2011&catid=37:anakarargah-alamalar&Itemid=300>.
- HPG (2012b): *CRUSHING STROKE ON THE ENEMY AT CUKURCA: 17 SOLDIERS KILLED*. The Official Website of the HPG, <http://www.hezenparastin.com/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=1272:crushing-stroke-on-the-enemy-at-cukurca-17-soldiers-killed&catid=1:b-alamalar&Itemid=299>.
- HPG (2012c): The Official Website of the HPG (People's Defense Forces). <<http://www.hezenparastin.com/eng/>>.
- Hürriyet (2006a): PKK declares new unilateral cease-fire. *Hürriyet Daily News*, 1. 10. 2006, <<http://www.hurriyetdailynews.com/pkk-declares-new-unilateral-cessate-fire.aspx?pageID=438&n=pkk-declares-new-unilateral-cessate-fire-2006-10-01>>.
- Hürriyet (2006b): PKK kills two Turkish security officers, injures 10. *Hürriyet Daily News*, 11. 3. 2006, <<http://www.hurriyetdailynews.com/pkk-kills-two-turkish-security-officers-injures-10.aspx?pageID=438&n=pkk-kills-two-turkish-security-officers-injures-10-2006-03-11>>.
- Hürriyet (2006c): Military confirms PKK bomb attack led to helicopter crash. *Hürriyet Daily News*, 9. 12. 2006, <<http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=military-confirms-pkk-bomb-attack-led-to-helicopter-crash-2006-12-09>>.
- Hürriyet (2007): Police foil PKK bomb attack. *Hürriyet Daily News*, 20. 3. 2007, <<http://www.hurriyetdailynews.com/police-foil-pkk-bomb-attack.aspx?pageID=438&n=police-foil-pkk-bomb-attack-2007-03-20>>.
- Hürriyet (2008a): Örgütün kalpgahi imha edildi. *Hürriyet Daily News*, 29. 2. 2008, <<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=8344841&tarih=2008-02-29>>.
- Hürriyet (2008b): Turkish train hit by PKK-planted mine blast. *Hürriyet Daily News*, 15. 6. 2008, <<http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-train-hit-by-pkk-planted-mine-blast.aspx?pageID=438&n=turkish-train-hit-by-pkk-planted-mine-blast-2008-06-15>>.
- Hürriyet (2008c): Blast derails train, PKK blamed. *Hürriyet Daily News*, 26. 5. 2008, <<http://www.hurriyetdailynews.com/blast-derails-train-pkk-blamed.aspx?pageID=438&n=blast-derails-train-pkk-blamed-2008-05-26>>.
- Hürriyet (2008d): Attack rewrites anti-PKK strategy. *Hürriyet Daily News*, 6. 10. 2008, <<http://www.hurriyetdailynews.com/attack-rewrites-anti-pkk-strategy.aspx?pageID=438&n=attack-rewrites-anti-pkk-strategy-2008-10-06>>.
- Hürriyet (2010a): 32 injured in bomb attack in Istanbul's Taksim Square. *Hürriyet Daily News*, 31. 10. 2010, <<http://www.hurriyetdailynews.com/32-injured-in-bomb-attack-in-istanbuls-taksim-square.aspx?pageID=438&n=at-least-3-injured-in-bomb-attack-in-istanbuls-taksim-square-2010-10-31>>.
- Hürriyet (2010b): Civilians in Turkey off target list, PKK boss says. *Hürriyet Daily News*, 28. 10. 2010, <<http://www.hurriyetdailynews.com/civilians-in-turkey-off-target-list-pkk-boss-says.aspx?pageID=438&n=no-more-civillian-deaths-pkk-leader-says-2010-10-28>>.
- PKK (2010a): Ceasefire is over: A new phase has started. *PKK Official Site*, <<http://www.pkkonline.com/en/index.php?sys=article&artID=40>>.
- PKK (2010b): Karayilan: Ceasefire extended after a letter from Ocalan. *PKK Official Site*, <<http://www.pkkonline.com/en/index.php?sys=article&artID=79>>.
- PKK (2010c): Press Release of the KCK 4. 11. 2010. *PKK Official Site*, <<http://www.pkkonline.com/en/index.php?sys=article&artID=78>>.
- PKK (2011): 15 June is a deadline. *PKK Official Site*, <<http://www.pkkonline.com/en/index.php?sys=article&artID=125>>.
- TAK (2009): TO THE PRESS AND THE PUBLIC OPINION. *Teyrebazen Azadiya Kurdistan*, <<http://teyrenkurdistan.com/English%20KB.html>>.
- TAK (2010): ŞEHIT DERWÊŞ ŞİNO (Vedat ACAR). *Teyrebazen Azadiya Kurdistan*, <<http://teyrenkurdistan.com/sehit%20Derwes.html>>.
- Today's Zaman (2007a): Mine clearing poses security challenges. *Today's Zaman*, 12. 3. 2007, <<http://www.todayszaman.com/news-105057-mine-clearing-poses-security-challenges.html>>.

KONZULTACE: TAKTIKA KURDSKÝCH ÚTOKŮ V TURECKU

- Today's Zaman (2007b): PKK starts using mines detonated with walkie-talkies. *Today's Zaman*, 16. 6. 2007, <<http://www.todayzaman.com/news-114229-pkk-starts-using-mines-detonated-with-walkie-talkies.html>>.
- Today's Zaman (2010): 5 with plans to bomb Istanbul caught. *Today's Zaman*, 8. 5. 2010, <<http://www.todayzaman.com/news-218162-5-with-plans-to-bomb-istanbul-caught.html>>.
- Today's Zaman (2011a): Soldier: We were kept in mountains around Diyarbakir for 38 days. *Today's Zaman*, 4. 10. 2011, <<http://www.todayzaman.com/news-258810-soldier-we-were-kept-in-mountains-around-diyarbakir-for-38-days.html>>.
- Today's Zaman (2011b): Kaya admits land mines planted by TSK but blames. *Today's Zaman*, 3. 2. 2011, <<http://www.todayzaman.com/news-234293-kaya-admits-land-mines-planted-by-tsk-but-blames-es.html>>.
- Today's Zaman (2011c): PKK escalates attacks to provoke police department. *Today's Zaman*, 16. 9. 2011, <<http://www.todayzaman.com/news-257007-pkk-escalates-attacks-to-provoke-police-department.html>>.
- Today's Zaman (2011d): PKK plans attacks against police. *Today's Zaman*, 27. 4. 2011, <<http://www.todayzaman.com/news-242184-pkk-plans-attacks-against-police.html>>.
- Today's Zaman (2011e): Imam killed for working to keep youth away from PKK. *Today's Zaman*, 20. 9. 2011, <http://www.sundayzaman.com/sunday/newsDetail_getNewsById.action?newsId=257371>.
- Today's Zaman (2011f): Kurds increasingly turn against terrorist PKK's recent violence. *Today's Zaman*, 25. 9. 2011, <<http://www.todayzaman.com/news-257929-kurds-increasingly-turn-against-terrorist-pkks-recent-violence.html>>.
- Today's Zaman (2011g): PKK kidnaps prominent businessman in Turkey's southeast. *Today's Zaman*, 8. 8. 2011, <http://www.todayzaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=253059>.
- Youtube (2011): *PKK TERRORISM – Now Using Animals! – Mule Bomb Attack foiled in Hakkari/Van* (29. 10. 2011). <<http://www.youtube.com/watch?v=-hNrDCenbVM>>.

Poznámka

Na tomto místě bych chtěl poděkovat anonymním recenzentům a také šéfredaktorovi Mezinárodních vztahů Vítu Benešovi za jejich cenné připomínky k textu. Předložený text vychází z autorovy bakalářské práce obhájené na Katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Rád bych také poděkoval svému tehdejšímu vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomáši Šmídovi, Ph.D., za jeho cenné rady a poznámky, které mi pomohly nasměrovat práci k úspěšnému dokončení.

Příloha

Mapa č. 1
Rozdělení provincií na západní a východní kampaň

Zdroj: Data dle Sinmazdemir (2011: 37); mapový podklad CIA (2006).